

# Kojaline

Nr 5 2011

## TPIK nägu

Uue Maailma tüüpi

**Tauno Asuja**

**LK 30**

## Puudega laps ja pere

Erivajadusega lapse  
hooldamine kui töökogemus

**LK 17**

## Arvamus

**Ülle Madise:**

Muutmine teenib muutjat?

**LK 3**

Tallinna Puuetega Inimeste Koja häälekandja. Ilmub 2 korda aastas.

**Arvamus**

Ülle Madise: Muutmise teenib muutjat .....3

**Invapoliitika**

Puue kui inimõigus .....5  
 Puuetega inimeste õiguste tagamisest õiguskantsleri poolt .....9  
 Eestkoste erihoolekandes .....12

**Puudega laps ja pere**

Riiklik raske ja sügava puudega lapse lapsehoiuteenus- võimalus puhata hooldamisest .....15  
 Erivajadusega lapse hooldamine kui töökogemus .....17

**Tegija**

Oksana Peetsalu- aitan inimestel mõista iseennast ja teisi .....19

**Vabatahtlik töö**

Puuetega inimeste loomingulise avardumise kursused avardasid juhendajate maailma .....22  
 Vabatahtliku tundmatu maailm .....24

**TPIK projekt**

Puuetega inimeste arvutiõpe ja internetipunkt .....27  
 Töötaja tööriistakast- abiks puudega inimesele ja puudega lapse vanemale .....28  
 Tallinna puuetega inimeste ja puuetega laste vanemate kodanikuoskuste arendamine .....29

**TPIK nägu**

Uue Maailma tüüpi Tauno Asuja .....30

**TPIK liikmesühing**

Põhja- Eesti Pimedate Ühing .....33

Kojaline on Tallinna Puuetega Inimeste Koja infoleht, mille ilmumist toetab Euroopa Sotsiaalfond



**Tallinna Puuetega Inimeste Koda**

Endla 59, 10615 Tallinn Telefon: 656 4048  
 e-post: koda@tallinnakoda.ee  
<http://www.tallinnakoda.ee>

Elektronilisel kujul leiad infolehe aadressilt: <http://www.tallinnakoda.ee> Paber kandjal leiad infolehe kindlasti Tallinna Puuetega Inimeste Tegevuskeskusest (Endla 59), oma linnaosa sotsiaalhoolekande osakonnast ja Tallinna Linnavalitsuse teenindussaalist.

Ülle Madise:

# MUUTMINE TEENIB MUUTJAT?

Viivi Luige „Varjuteatris“ jutustab härra Atspol: „[---] kui teid heaks inimeseks peetakse, siis on teil häbi. Teistele te tahaks näidata, et olete üks külma kõhuga sell. Kui teil süda haledaks läheb ja te mõnele väheke head teete, siis te vaatate ju vilksti! ringi, et ega Frau Müllerthaler või Herr Atspol teid ei näinud. Te häbenete. Te ei olnud cool ja te käitusite emotsionaalselt“ (Eesti keele sihtasutus, Tallinn 2010, lk 167). See pole paraku poeetiline väljamõeldis. „Oleme jõudnud täiesti ükskõiksete ja ülemakstud ametnike riiki“ ütleb tuntud ajakirjanik Facebookis üht arutelusaadet kommenteerides.

Tuleb vist möönda, et neis üldistustes on tõetera. Vaadagem ringi: kas pole mitte kõva käsi, lai joon ja armutu võitlus positsiooni eest ning allajääja ignoreerimine au sees? Heatahtlik ja avameelne arutelu on ideaaliks paberil, praktikas nähakse igasuguses teise inimesega arvestamises nõrkuse märki. Vaba kodanikuühiskonna tegevuses vähem, võimusuhetes palju. Olla hea inimene tähendab lasta endale karistamatult halba teha, kas pole? Ennekõike oma karjäärile ja heaolule mõtlemine, üldiste huvide tagaplaanile jätmine ning probleemiga jutule tuleva inimese üleolev kohtlemine on justkui hea toon. See on cool. Ministriumides ja muudes asutustes on hulk ametnikke, kes elatuvad seaduste, struktuuride, juhtimis- ja kontrollskeemide muudatustest. Neil ei olegi muud tööd kui mõelda, mida muuta annaks. Jaa, põhjendatud muudatused on loomulikult kiiduväärt. Jutt ei ole sellest, vaid mõistusliku otstarbeta muudatustest, muutmisest muutmise pärast, kulukast asendustegevusest, mida iga aastaga üha enam ette tuleb. Selmet lahendada ära tegeliku elu probleemid, on hakatud eesmärgiks pidama muudatust ennast, näiteks uute seaduste ja koodeksite tootmist. Ometi on seadus kõigest vahend mõne tegeliku elu probleemi lahendamiseks. Samamoodi elutseb mõni tegelane sellest, et püüab juurutada uusi juhtimisvõtteid, aruandeid, joonistada struktuure, mis paberil kenasti sümmeetrilised välja näevad, ja tõsta inimesi nagu nupuke siia-sinna.

Kannatavad tegeliku töö tegijad, tihti saab tulemuski kehvem, aga muutmine muutmise pärast ei peatu. Seletus on loogiline: seda laadi asendustegevusest kuivaks paljude üha paisuvas otsustajate ja töötegijate vahekihis tegutsevate ametnike tulu allikas. Tegelikule tööle, kus asendustegevuse käigus tehtud seadusi tuleb täita või paberil joonistatud käsuahelais töötada, peljatakse minna. Vahel pole selleks ametioskusi ja üks tegelike töötegijate tasu kipu olema ka väiksem ning vastutus suurem.



Mõelgem korra, kui palju on selliseid seadusi, mis saavad alguse tegelikult vajadusest kellegi õigused ja kohustused ümber jagada. Ja kui palju selliseid, mis mõeldud lihtsalt tööplaani täitmiseks, mõne ametniku tarvilikkuse tõestamiseks. Nii leiab peatselt tööle asuva valitsuse koalitsioonilepingustki kohti, kus uue seaduse tegemine on seatud eesmärgiks iseeneses. Jah, muidugi, elu ei või seisma jääda, nagu öeldakse. Ent mida tähendab uus seadus? See tähendab alati, isegi siis, kui inimeste või juriidiliste isikute õigusi ja kohustusi ei muudeta, kui asendustegevus seisneb lihtsalt olemasolevate normide ümbersõnastamises ja -tõstmises, vajadust õppida uued reeglid selgeks. Osaliselt või tervenisti kasutuks ei osutu üksnes senine koolitus, vaid ka kohtupraktika. Suutlikkus ette ennustada, milline õiguslik tagajärg ühele või teisele elulisele juhtumile järgneb, kahaneb jälle. Ometi on just see, et reguleeriv raamistik on paigas ja teada, toetava majandus- ja elukeskkonna loomisel määrav. Jah, öeldakse, et vanas seadustes pole õiget terminoloogiat, s.t need pole ajakohased. Veel olevat raske leida sisukohase pealkirjaga seadustest vajalikke sätteid kätte (kui nõnda, siis kuidas saab olla lihtsam leida sätteid suurtest koodeksitest, mille pealkirjastki ei saa aru, millega tegu?). Seadus on nagu laetud tulirelv: seda ei tohi väikelaste ega nõrgamõistuslike kätte anda.

Heatahtlikkus, avatus ja mõistlikkus peaks olema eesmärk. Poliitikakujundamises nagu ka struktuuride ümberkorraldamises annavad parimat nõu head ja motiveeritud tegeliku töö tegijad ise. Laia joonega praalijad teatavad selle peale muidugi, et konnadelt ei küsita, kui sood kuivendatakse. Ja et kui metsa raiutakse, siis ikka laastud lendavad. Eestis on aga liiga vähe inimesi selleks, et nõnda mõelda. Iga inimese panust tuleks kasutada parimal võimalikul moel. Eesti ei pea kopeerima teisi. Meil on jõudu leida omaenda ratsionaalseid uuenduslikke ja inimesi austavaid lahendusi. See peaks olema kogu *policy making*'u ja üldse igasuguse muutmistegevuse eesmärk. Sestap oleks suurepärase, kui uuel valitsusel jätkuks headust kulusid tootev tulemusjuhtijate, arengukavandajate ja muude muutmise pärast muutjate seltskond päris tööle või mõnda ametit õppima suunata.

*Artikkel on ilmunud 01.04.2011 ajalehes Sirp.*

# Tallinna Puuetega Inimeste Koja infolist

- Soovid olla kursis puuetega inimeste valdkonnas toimuvaga?
- Soovid õigeaegselt olla teavitatud Tallinna Puuetega Inimeste Koja ettevõtmistest?
- Soovid saada infot puuetega inimestele suunatud üritustest, seadusandluse muudatustest, uutest teenustest ja toetustest?

Kui jah, siis saada oma soov liitumaks TPIK infolistiga e-posti aadressile:  
**tauno@tallinnakoda.ee**

# PUUE KUI INIMÕIGUS

*Autor:* **TIJU HERMAT**, TPIK juhatuse esinaine


„Puue on inimõigus!“ on oma avalikes esinemistes korduvalt väitnud Eesti Liikumispuuetega Inimeste Liidu president Ants Leemets. Lahti seletatult tahab ta väita, et puudega inimesesse tuleb suhtuda täpselt samuti kui tervesse, mitte teda alavääristada, vajadusel lihtsalt tuleb arvestada, et inimene ei saa või suuda ilma abita kõike sedasama teha, mida puudeta inimene. Puudega inimene ei pea aga oma olukorda häbenema, ennast peitma ning võib julgesti abi küsida kui vaja. Ta lihtsalt on selline ning see on tema õigus.

Eestis on lähtunud puude defineerimisel ÜRO puuetega inimeste konventsiooni põhimõtetest: puue on inimese anatoomilise, füsioloogilise või psüühilise struktuuri või funktsiooni kaotus või kõrvalekalle, mis koostoimes erinevate suhtumuslike ja keskkondlike takistustega tõkestab ühiskonnaelus osalemist teistega võrdsetel alustel. Puue on ajas muutuv ja mitmetahuline mõiste, mis esindab inimese ja teda ümbritseva keskkonna vahelist suhet. Inimene, kelle tegevusvõime teatud keskkonnas on piiratud, ei pruugi olla piiratud juhul, kui keskkonda on kohandatud või kui ta saab tegutseda mõnes teises keskkonnas.

Sellist mõtteviisi peaksid toetama kõik seadused, avalik arvamus ja praktika. Paraku tuleb tõdeda, et alati pole see Eesti Vabariigis nii. Kas põhjuseks on seaduste puudulikkus, võimalus neid erinevalt tõlgendada, väljakujunenud mõttemallid või midagi muud?

Kui vaadata seaduste poolelt, tundub esmapilgul, et kõik on kõige paremas korras. Eesti Vabariigi Põhiseaduse §28 sätestab muuhulgas, et puuetega inimesed on riigi ja kohalike omavalitsuste erilise hoole all. Selle kinnituseks on vastu võetud rida seadusi ja määrusi, eraldatud vahendid riigi- ja kohalike omavalitsuste eelarvetes. Et nende suurus ei vasta vajadusele, on enamasti tingitud meie majanduslikust olukorrast, mitte seadusandja tahtmatusest inimeste eest hoolt kanda.

Kui aga vaadata meie igapäevaelu, tuleb tõdeda, et väga sageli jäävad puudega inimesed oma õiguste realiseerimisel hätta. Seadusi on võimalik mitmeti tõlgendada ning arusaamatul põhjusel kipuvad ametnikud tihti üles leidma just selle punkti, mis võimaldab neil kõige vähem tegutseda ning puudega inimene pole alati nii teadlik oma õigustest, et bürokraatia barjäärist läbi murda. Samuti on erinevates seadustes vasturääkivused, mis mõnikord viivad selleni, et pooltel on erinevad õigused ning ühest seadusest lähtumine toob kaasa teise seaduse rikkumise.



Kujukaks näiteks on siin vastuolu keeleseaduse ja perekonnaseisutoimingute seaduse vahel. Keeleseaduse §1 nimelt sätestab eesti keele esinemiskujuks peale kõneldava keele ka viibeldud eesti keele ja annab eesti viipekeelele kui iseseisvale keelele riigikeelega võrdsed õigused. See tähendab, et igal kurdil või vaegkuuljal on õigus ametiasutusse pöörduda viipekeeles, kasutades vajaduse korral tõlki (Keeleseadus §4 (1.1)). Perekonnaseisutoimingute seaduse § 10 (1) aga sätestab, et kui toiminguline piisavalt ei kuule või ei räägi, suhtleb ametnik temaga kirjalikult. Kui nüüd ametnik sellest punktist rangelt kinni peab, tunneb kurt või vaegkuulja, et tema õigusi on riivatud ning sellega vähendatud tema enesemääramisõigust ning alandatud tema väärikust.

Üsna imelikke mõtteid on väljendanud ka haridusminister Tõnis Lukas oma kirjas Eesti Kurtide Liidule vastusena palvele aidata kaasa kutseõppe paremini kättesaadavaks muutmisele viipekeelsete noorte jaoks. Minister kirjutab: „Plaanis on diferentseerida hariduslike erivajadustega õpilaste kutseõppe korraldamise koefitsienti lähtuvalt erivajaduse spetsiifikast. Muudatuse eesmärgiks on toetada senisest enam neid õppijaid, kes vajavad õppetöös osalemiseks spetsiaalseid tugiteenuseid ja vähendada sealhulgas viipekeele õpingutõlkide tasustamise probleemi. Lisaks soovime juurutada süsteemi, mil pärast esmast viipekeele tõlgiga läbiviidud õpet oleksid kuulmispuudega õppurid võimelised üha enam aru saama ja lugema sõnu ka õpetaja huultelt – see omakorda vähendaks vajadust õpingutõlkide järgi.“

Peab tunnistama, et esimese hooga pärast kirja lugemist pahvatasid kõik üksmeelselt naerma ning selle põhjuseks oli naiivne soovitus õppida lugema kõneleja huultelt. Sellega näitas minister, et ta pole absoluutselt kursis kuulmispuudega õpilaste probleemidega. Huultelt lugemine on rakendatav ainult väiksemas seltskonnas, näost näkku ning seda valdavad kõik kuulmispuudega inimesed suuremal või vähemal määral. Siis loomulikult järgnes pahameel, kuna tundus, et järjekordselt tahetakse piirata viipekeelsete noorte ligipääsu haridusele. Esmane probleem nimelt oli, et koolid leiavad võimaluse viipekeeletõlke korraldamiseks alles siis, kui grupis on vähemalt viis selle vajajat. Sisuliselt tähendab see, et paljudel noortel pole võimalik õppida seda eriala, mis neid huvitab (eeldusel, et muud vajalikud nõuded on täidetud), vaid seda, mida neile kuskilt mujalt soovitatakse. Paternalism (mõtteviis, et meie otsustame sinu eest, kuna meie teame paremini) vohab ikka veel täiega ning selle murdmiseks tuleb kulutada tohutult aega ja energiat. Tundub, et võrdse kohtlemise seaduse §13 ilutseb senini veel ainult paberil ning praktikas leitakse piisavalt palju põhjendusi, miks sellest mööda hiilida.

Kui kurdid ja vaegkuuljad siiski üritavad enda õiguste eest seista ning on juba osaliselt saavutanud endi tunnustamise keelelise ja kultuurilise vähemusena ja ei kipugi end nii väga puuetega inimestena identifitseerima või identifitseerivad ainult selles osas, mis puudutab nende erivajadusi, siis palju tõsisem on probleem muude puuetega inimeste seisukohast.

Kuigi, nagu juba eelpool märgitud, lähtutakse Eestis ÜRO poolt väljatöötatud puude definitsioonist, on veel üsna üldlevinud arusaam, et tegu on haigete inimestega, keda tuleks eelkõige ravida. Kõige drastilisemalt ilmneb see Riigikontrolli auditist. Kuigi seal on palju õigeid väiteid, äratas imestust väide, et suur osa puuetega inimestest pole raha kulutanud ravimitele ja abivahenditele, vaid millelegi muule. Samas ei ole üldse uuritud, kas need kulutused siis olid puudega toimetuleku seisukohast ebavajalikud või mitte. Väga hästi kommenteeris seda oma artiklis MTÜ Händikäpp juhatuse esinaine Margit Rosen-

thal, kes näitas, et kuigi puuetega inimestele on teoreetiliselt tagatud teistega võrdne õigus tööle, ei ole see siiski päriselt nii. Sarnaselt temaga peavad paljud neist töölkäimiseks tegema lisakulutusi, mida riik ega tööandja ei kompenseeri. Selles mõttes on puuetega inimeste toetamine, mis küll lähtub sotsiaalhoolekande seadusest, tõepoolest vildakas.

Pr. Rosenthal elab siiski omaette, tal on võimalik vastavate tugiteenuste olemasolul iseseisvalt toime tulla. Selle võimaluse on endale välja võidelnud päris paljud puuetega inimesed, üheks värvi-kaks näiteks on kindlasti Tiia Järvpõld, kes on suutnud ametnikud endaga arvestama panna. Oma elust ja võitlusest on Tiia ise kirjutanud oma raamatus „Ärge lööge mind enam“ ning peab väga huvitavat blogi <http://ratastooli-tiia.blogspot.com>. Sellest hoolimata olen ma kuulnud mõne sotsiaalametniku suust arvamust, et Tiia on lihtsalt loll, kuna isegi terved inimesed ei võta nii palju ette.

Selliste mõttemallide ning kindlasti ka meie majandusliku olukorra tõttu pole sugugi mitte kõigile puuetega inimestele tagatud vabadus ise enda eest otsustada ning ise oma elu korraldada, kuigi parandatud ja täiendatud Euroopa sotsiaalharta artikkel 15 sätestab puuetega isikute õiguse elada iseseisvalt, sotsiaalselt integreeruda ja võtta osa ühiskonna elust. Sotsiaalhoolekande seaduse §31(1) väidab küll, et puudega inimese elu korraldamisesse kaasatakse pereliikmeid ainult isiku enda nõusolekul, kuid samas viitab puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seaduse §19(1) otseselt perekonnaseadusele, mille kohaselt perekond peab toetama oma abivajavaid liikmeid.

See on punkt, mille üritavad oma kasuks pöörata kõik otsustajad. Olen väga palju pidanud suhtlema puuetega noortega ning nende vanematega. Noored sageli tahaksid omaette elada, ise oma asju korraldada, aga kuna toetatud elamise ja toetatud töö teenuseid lihtsalt napib, ei anta neile seda võimalust, öeldakse otse, et teil on ju perekond olemas. Kui nad jäävadki oma koju elama, on sageli vaja maja või korterit kohandada nende puudele vastavaks. Selleks on eelarves summad täiesti olemas, aga kui jagamiseks läheb, võetakse arvesse kogu perekonna sissetulek ning mõnigi kord on toetusest just sellepärast ära öeldud, et pere on ametnike arvates piisavalt jõukas. Kuidas aga sellised kulutused teiste pereliikmete elukvaliteeti mõjutavad, pole oluline. Sellega riivatakse jälle teiste pereliikmete õigusi.

Isegi hariduse omandamine ei ole alati võimalik, kuna eeldatakse, et koolis aitavad käia vanemad või siis tasuvad nende lisakulude eest, mis tekivad. Viimane näide on andekas noormees Jüri Lehtmets. Noormees võeti õppima, aga kuna ta vajab pidevalt isiklikku abistajat, siis ta ühiselamusse ei pääse, igapäevaselt kodunt kooli käia aga on kaugel. Samas olen näinud sageli Tallinna Tehnikaülikoolis liikumas raske puudega noormeest, kes käibki koolis koos emaga. Ema on oma tööst loobunud poja heaks.

Siin aga tekibki küsimus, millal puue kui inimese õigus hakkab piirama teiste inimeste (esmajoones just perekonnaliikmete) õigusi. Paljud vanemad on tõsiselt hädas, kuna puudega lapse või noore hooldamine võtab neilt endilt võimaluse kasutada enda õigust tööle, puhkusele, üsna sageli ka normaalse pereelule. Alles hiljuti tekitas meedias suurt vastukaja ühe autisti ema pihtimus, et ta lausa vihkab oma last – laps on agressiivne, ohtlik endale, emale ning pere nooremale lapsele. Üldine suhtumine on selline, et sinu laps, sa pead temaga toime tulema. Väga vähesed tundsid muret teise lapse pärast, kuigi tolele pole tagatud turvaline lapsepõlv.



Siin tulebki ilmsiks Eesti seaduste puudujääk võrreldes rahvusvaheliste paktidega. Põhirõhk puuetega inimeste hoolduses ja elukorralduses on pandud perekonnale. Iseenesest on see hea, sest ka puudega inimesel on õigus perekonna toele ja armastusele. Kuid peaaegu puuduvad tugisüsteemid, kui olukord peaks perele üle jõu käima. Üks väheseid võimalusi, mida pakutakse, on hooldekodu. See aga ei käi kuidagi kokku puudega inimese vaba enesemääramise põhimõttega. Teisalt on ka siin sageli pere olemasolu hoopis takistuseks, hooldekodusse paigutatakse eelisjärjekorras üksikud inimesed.

Eelpoolkirjeldatud olukorras pörkuvadki erinevad õigused ja kohustused. Emale ei taheta anda õigust lapsest loobuda, mis aga piirab tema enda inimõigusi, samas aga ei taheta kuigivõrd tunnustada ka lapse õigust olla puudega, saada asjakohast hoolitsust. Päriselt on kõrvale jäetud pere noorem laps, tema õigus turvatundele ja õnnelikule lapsepõlvele ei tule ametnikel meeldegi, õigemini ei taheta sellele mõelda, sest siis tuleks hakata erinevatest seadusepunktidest neid otsima, mida ema kasuks võiks tõlgendada.

Paraku ongi meie häda selles, et kuigi seadusi on piisavalt, üldjuhul on need ka vastavuses rahvusvaheliste paktidega ning kõik sõnades tunnustavad puuetega inimestele võrdsete õiguste ja võimaluste tagamise vajadust, on piisavalt palju rakendusotsuseid ja määrusi, mida soovi korral on võimalik tõlgendada just nii kuidas mugavam. See aga tähendab, et puue ei ole veel täiel määral inimõiguseks tunnustatud ning seadusandlikul ja täitevvõimul on veel pikk tee käia, enne kui võime julgelt öelda, et inimõiguste ülddeklaratsioon ja puuetega inimeste õiguste deklaratsioon kehtivad meil täies mahus kõigile inimestele.

Rahvusvaheline puuetega inimeste päev 3.detsembril on vaid üks kord aastas ning siis on puuetega inimesed tõepoolest suurema ja õnneks positiivse tähelepanu all. Aga puue on inimõigus igal päeval ning selle tunnustamist tuleb samuti nõuda iga päev.

## Infoteatmik

# „Abiks puudega inimesele“

Ülevaatlik info nii riiklikest kui ka Tallinna linna poolt pakutavatest puuetega inimestele suunatud teenustest ja toetustest. Lisaks leiab teavet Tallinna Puuetega Inimeste Koja ja tema 22 liikmesorganisatsiooni kohta, mis aitab saavutada kontakti inimestel, kes soovi vad liituda puuetega inimeste ühingutega.

Infomaterjal annab kompaktse ülevaate erinevatest teenustest ja toetustest, mida puudega inimestel on võimalik taotleda.

Infoteatmik on kättesaadav nii eesti kui vene keeles.

Lae alla ja loe: <http://www.tallinnakoda.ee>



# PUUETEGA INIMESTE ÕIGUSTE TAGAMISEST ÕIGUSKANTSLERI POOLT

*Autorid: MATI LAARING, IGOR ALJOŠIN ja MARI AMOS, Õiguskantsleri Kantselei*

## Sissejuhatus

Õiguskantsleril kui põhiseaduslikul institutsioonil on juba Eesti eelmisesse iseseisvusperioodi ulatuv ajalugu ning käesoleva lühiartikli lugejale ei ole ilmselt uudiseks, milliseid ülesandeid ta meie riigisüsteemis täidab. Olgu kolm tema põhilist ülesannet siinkohal siiski lühidalt üle korratud.

Õiguskantsleri esmane põhiseadusega pandud ülesanne on teostada kontrolli seaduste ja määruste põhiseaduspärasuse üle. See tähendab igaühe võimalust pöörduda avaldusega õiguskantsleri poole, kui ta leiab, et mõni seaduse või määruse säte ei ole põhiseadusega kooskõlas, sh õigust paluda selle kontrollimist, kas õigustloovad aktid arvestavad puuetega isikute põhiseaduslike õigustega.


Teiseks täidab õiguskantsler nn ombudsmani funktsiooni, mis seisneb isikute konkreetsete põhiõiguste ja vabaduste tagamise üle järelevalve teostamises. Kaebuse alusel või omal algatusel analüüsib õiguskantsler, kas riigi- või kohaliku omavalitsuse asutus või muu avalik-õiguslikke ülesandeid täitev isik on oma tegevuses järginud isikute õiguste ja vabaduste tagamise põhimõtet ning hea halduse tava. Erinevalt eelmises lõigus nimetatud ülesandest eeldab isiku pöördumine õiguskantsleri poole seda, et riivatud peavad olema tema enda õigused ja vabadused, teise isiku õiguste kaitsmiseks saab ombudsmani menetluses õiguskantsleri poole pöörduda ainult juhul, kui avalduse esitajal on kas seadusest või kokkuleppest tulenev volitus teist isikut esindada.

Kolmandaks ja aasta-aastalt üha kaalukamat rolli omandanud tegevusvaldkonnaks, mis tagab ka puuetega inimeste õiguste paremat kaitsust, on õiguskantsleri kontroll piinamise ning julma, ebainimliku või inimväärikut alandava kohtlemise ennetajana selliste asutuste tegevuse üle, kus isikud viibivad oma tahtest sõltumata, sealhulgas kinnised tervishoiu- ja sotsiaalhoolekande asutused.

Järgnevalt vaadeldakse lähemalt mõningaid viimastel aastatel õiguskantsleri poolt seoses puuetega inimeste õiguste tagamisega menetletud probleeme, artikli mahunõudeid arvestades on seekord keskendunud üksnes õiguskantsleri poolt ombudsmani funktsiooni täites läbi viidud menetlustele.

## Õiguskantsleri tegevus puuetega inimeste õiguste tagamisel

Kõige laialdasemaks puuetega inimeste õigusi puudutavate probleemide grupiks, millega õiguskantsleril on tulnud viimastel aastatel tegeleda, on küsimus liikumisvabaduse tagamisest liikumislike erivajaduste isikutele. Kindlasti on suur osa neist probleemidest taandatavad rahaliste vahendite napusele, mis takistab vajaliku infrastruktuuri (nt puudega isikutele sobivad hoonete sissepääsud) väljahitamist, kuid ei saa alahinnata ka muid tegureid – eelkõige teadmatust ja oskamatust puuetega



inimeste vajadusi näha ja nendega arvestada. Õiguskantsleri roll seni läbi viidud menetlustes ongi olnud suuresti suunav ja asjaomaseid asutusi ning isikuid koostööle ning probleemide mõistmisele ärgitav.

2008. aastal viidi õiguskantsleri initsiatiivil muuhulgas läbi ümarlaud, millel arutati erivajadustega isikute suhtes eksisteerivate liikumispiirangute kaotamiseks ette võetavaid tegevusi ning erinevate osapoolte vahelist koostööd. Kokkuvõtlikult soovisid kõik osalejad (Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Eesti Liikumispuudega Inimeste Liit, Haridus- ja Teadusministeerium, Sotsiaalministeerium, regionaalministri esindaja) teha tulevikus efektiivsemat koostööd ning kasutada üksteise teadmisi. Ümarlaua edu seisnes asjaolus, et toodi kokku erinevad osapooled ja moodustati võrgustik, mille kaudu on võimalik probleemide sujuvam lahendamine tulevikus.

Lisaks ümarlauale on õiguskantsler viimastel aastatel algatanud mitmeid omaalgatuslikke menetlusi liikumislake erivajadustega isikute õiguste kaitsmiseks.

Näiteks alustas õiguskantsler menetluse põhjusel, et nägemispuudega isikute esindaja sõnul ei ole Eestis võimalik koos juhtkoeraga siseneda kauplusse, ühistransporti ega toitlustusasutusse. Puudub õigusakt, mis keelaks nii eraõiguslikel juriidilistel isikutel kui ka ametiasutustel teha nägemispuudega isikutele takistusi eriülesannete täitmiseks mõeldud loomaga oma territooriumile siseneda. See aga võib seada otseselt ohtu Euroopa sotsiaalharti artiklis 15 toodud puuetega isikute õiguse elada iseseisvalt, sotsiaalselt integreeruda ja võtta osa ühiskonna elust. Õiguskantsleri järelepärimisele vastas sotsiaalminister, et on arutanud erinevate partneritega vajaduse üle sätestada seadusandlikul tasandil nägemispuudega isikute õigus siseneda juhtkoeraga avalikesse kohtadesse. Arutelude käigus on jõutud järeldusele, et täpsemat seadusandlikku regulatsiooni ei ole vaja, kuna tegemist on kohaliku tasandi küsimusega. Küll aga ollakse ühel meelel selles, et on vaja tõsta ühiskonnaliikmete teadlikkust nägemispuudega inimeste ja neid teenindavate juhtkoerte temaatikast.

Samuti on õiguskantsleri poolt algatatud menetlus liikumislake erivajadustega isikutele ühistranspordi-teenusele juurdepääsu tagamise küsimuses, eesmärgiga saavutada Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Assamblee 29.01.2009 resolutsiooni nr 1642 (2009) puuetega inimeste juurdepääsust ning nende täielikust ja aktiivsest osalusest ühiskonnas toodud meetmete järkjärguline tarvituselevõtt ka Eestis. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium korraldas õiguskantsleri poolt tõstatatud probleemide arutamiseks kohtumise puuetega inimeste esindusorganisatsioonidega. Minister on andnud õiguskantslerile lubadusi administratiivse võimekuse ja seadusandliku baasi parandamiseks eeltoodud küsimuses.

Koostöös Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumiga lahenes ka juhtum, mil õiguskantsleri poole pöörduti avaldusega ühe bussifirma tegevuse peale seoses puudega inimeste ebavõrdse kohtlemisega riigisisel liiniveol. Kuna vastavalt ühistranspordiseaduse § 535 teostab järelevalvet sõitjateveo tegevusloa ja liiniloa nõuete, avaliku teenindamise lepingu ning halduslepingu täitmise üle Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, edastas õiguskantsler avalduse menetlemiseks ministeeriumile. Pärast ministeeriumi nõuet lõpetada tasu eest sõitvate isikute eelistamine tasuta sõidu õigust omavatele sõitjatele ning võimaldada neile eelmüügist piletite soetamine võrdsetel alustel taastas bussifirma kiiresti õiguspärase olukorra ehk võimaldas ka tasuta sõidu õigusega isikutel lunastada endale sõidupilet eelmüügist.

Liikumislike erivajadustega isikute probleeme on õiguskantsleril tulnud menetleda ka seoses nende vajaduste arvestamata jätmisega omavalitsuste poolt neile sotsiaalteenuste ostutamisel. Näitena võib tuua avalduse, millest selgus, et raske liikumispuudega ja eluasemeteenust vajavale isikule kohaliku omavalitsuse poolt antud eluruum asus viiendal korrusel ja ei vastanud seega isiku vajadustele. Õiguskantsler leidis, et kohalik omavalitsus peab eluruumi andmise kohustuse täitmisel arvestama ka isiku erivajadustega, sh liikumisraskustega. Kohalik omavalitsus on lubanud aktiivselt tegeleda isikule sobiva asenduspinna leidmisega, mis asuks esimesel korrusel.

Kahjuks ei ole kõik õiguskantsleri menetluses olevad liikumislike erivajadustega inimeste õigusi puudutavad avaldused leidnud positiivset lahendust, seda eriti juhul, kui muudatuste tegemine nõuab olulisi lisaväljaminekuid. Nii on õiguskantsleri poole pöördunud seoses liikumislike erivajadustega isikutel ilma kõrvalise abita võimaluse puudumisega siseneda valimisjaoskondade hääletusruumidesse. Sellele probleemile on kohalike omavalitsuste poolt nähtud seni lahendust ainult muude hääletamisviiside kasutamises jaoskonnas hääletamise asemel. Samuti on mitmete muude raskendatud ligipääsu objektide puhul leitud, et majanduslikus hetkeolukorras ei ole probleemi lahendamine võimalik, nt Tallinna „Taksopargi“ ühistranspordipeatuse renoveerimisel esinenud puudujääkide juhtum.

Kõrvuti puuetega inimestele liikumisvabaduse tagamise küsimustega on õiguskantsleril tulnud menetleda nt küsimust seoses hooldekodus elavate puudega isikute ümberpaigutamisega ühest hooldekodust teise. Muuhulgas väitsid avaldajad, et teenuse osutaja ei ole neid planeeritavast ümberpaigutamisest piisavalt selgelt informeerinud. Õiguskantsler ei tuvastanud oma menetluses, et hoolekandeteenuse osutajatel puuduks võimalus ilma teenust saava isiku nõusolekuta teda hooldekodude võrgustiku ümberkorraldamisel või muul põhjendatud vajadusel ühest hooldekodust teise ümber paigutada. Küll aga leidis õiguskantsler, et isikul on subjektiivne õigus olla teda puudutava küsimuse lahendamisel menetlusse kaasatud ja ära kuulatud, samuti on isikul õigus tema tahte arvestamisele sotsiaalhoolekan- net puudutavas küsimuses. Nimetatud õiguste realiseerimiseks peab aga isikul olema piisavalt teavet. Informatsiooni puudumisel ei saa isik objektiivselt oma arvamust kujundada ega tegelikku tahet avaldada.

Hooldekodus viibivate isikute õiguste tagamisega seoses väärrib mainimist veel üks õiguskantsleri hiljutine menetlus. Nimelt tuvastas õiguskantsler ühte hooldekodusse läbi viidud kontrollkäigul, et teenust saavatele isikutele määratud puudega inimeste toetused laekuvad hoolekandetasutuse arveldusarvele ning ei ole seotud konkreetse teenust saava isikuga, vaid neid kasutatakse vastavalt vajadusele kõikide hooldekodus teenust saavate isikute vajaduste rahuldamiseks. Puuetega inimestele sotsiaaltoetuste maksmist reguleerib puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seadus, mille alusel makstakse toetus isiku arveldusarvele, kuna toetus on mõeldud konkreetsele isikule, mitte hoolekandetasutusele. Hoolekandetasutuses viibiv isik peab saama kasutada oma rahalisi vahendeid ise, nii nagu seda teevad ka isikud väljaspool hoolekandetasutust. Õiguskantsler leidis, et hoolekandetasutuse tegevus toetuse kasutamisel kõikide hoolekandetasutuses teenust saavate isikute vajaduste rahuldamiseks ei ole kooskõlas seadusega ning soovitas muuta toetuste kasutamise süsteemi viisil, mis tagaks igale isikule võimaluse kasutada talle määratud puudega inimese toetust täies ulatuses oma vajaduste rahuldamiseks.

Esitatud menetlused moodustavad ainult osa õiguskantsleri poolt viimastel aastatel ombudsmani ülesannete täitmise käigus menetletud puuetega isikute probleemidest.



# EESTKOSTE ERIHOOLEKANDES

Autor: **RAILI VILJAS**, Tallinna Pedagoogilise Seminari sotsiaaltöö eriala vilistlane 2011, Kernu Hooldekodu juht

## Sissejuhatuseks

Eestis on ligikaudu 7000 raske või püsiva psüühikahäirega inimest, kes vajavad erihoolekandeteenuseid. Sotsiaalministeeriumi 2003-2006 aasta andmetel on psüühiliste erivajadustega täiskasvanud inimeste hoolekandeteenuste kasutajate arv suurenenud. Kui 2003. aastal kasutas mitmesuguseid teenuseid 4491 inimest, siis aastal 2008 oli neid juba 5047 (Psüühiliste erivajadustega inimeste teenused ühtlustuvad 2010).

Erihoolekande eesmärgiks on erihoolekandeteenuste korraldamine. Teenuse sihtrühma kuuluvad raske ja pikaajalise psüühilise erivajadusega inimesed, nende seostamine erihoolekandeteenuste ja üldiste avalike teenustega ning neile parima võimaliku elukvaliteedi tagamine (Erihoolekande teenusstandard 2010).

Psüühilise erivajadusega inimene, kes ei tule toime oma igapäevase eluga võib abi saada toetavate teenuste kaudu. Isik, kes on muutunud oma haigusest tulenevalt ohtlikuks kas endale või teistele, vajab paigutamist ööpäevaringsele erihooldusteenusele. Haiguse süvenedes väheneb inimese teovõime, mida tuleb tema enda kaitseks kas piirata või inimene teovõimetuks tunnistada. Sel juhul määrab kohus talle eestkostja, kelle ülesandeks on eestkostetava isiklike huvide eest seista.

Erihoolekandes on eestkostega seonduv äärmiselt aktuaalne. Paljud teenusele suunatud kliendid ei ole võimelised iseseisvalt tehinguid tegema, kaasa arvatud lepingute allkirjastamine või teenuse eest tasumine. See on toonud kaasa olukorra, et klient jääb teenuseosutajale võlgu või ei saa vajalikke ravimeid.

## Erihoolekandes osutatavad teenused

Erihoolekandeteenusteks on:

- igapäevaelu toetamise teenus;
- töötamise toetamise teenus;
- toetatud elamise teenus;
- kogukonnas elamise teenus;
- ööpäevaringne erihooldusteenus,

Ööpäevaringse erihoolduse moodustavad ööpäevaringne hooldamine, ööpäevaringne hooldamine ebastabiilse remissiooniga isikule, ööpäevaringne hooldamine liitpuudega isikule ja ööpäevaringne hooldamine kohtumäärusega isikule. Nimetatud teenuseid rahastatakse täielikult või osaliselt riigi- või kohaliku omavalitsuse eelarvest eelarvest (RT I 2010, 41, 240).

Erihoolekandeteenuseid võib osutada füüsilisest isikust ettevõtja, juriidiline isik, kohalik omavalitsus ja riik täidesaatva riigivõimu asutuste kaudu, kui isik või asutus vastab Sotsiaalhoolekande seadusega kehtestatud nõuetele ning tal on tegevusluba vastava teenuse osutamiseks eelarvest (RT I 2010, 41, 240).

Erihoolekandeteenuse osutamise tegevusloa nõue tuleneb 1.01.2009. a jõustunud sotsiaalhoolekande seaduse muudatusest, millest lähtuvalt on kõigil riigi rahastatava erihoolekandeteenuse osutajatel kohustus taotleda vastaval tegevusalal tegutsemiseks tegevusluba. Tegevusloa omamise nõuet hakati rakendada alates 2010. aasta 1. jaanuarist. Tegevusloa saamiseks esitab erihoolekandeteenuse osutamise tegevusloa taotleja Sotsiaalkindlustusametile vormikohase taotluse (Juhend erihoolekandeteenuse osutamise tegevusloa taotluse täitmiseks 2010).

Viimastel aastatel on riik tõhustanud erihoolekandeteenuste kvaliteedinõudeid. Üle on vaadatud, kas inimene saab parimat ja temale vajalikku toetust, ravi ja järelvalvet. Lisandunud on ka teenuse pakumine vanaduspensionieas isikutele. Erihoolekandeteenusel viibivale kliendile koostatakse tegevusplaan, mis võimaldab temaga individuaalselt tegeleda ja tagab parima võimaliku toimetuleku.

### **Erihoolekande kliendid, teenusele suunamine ja järelvalve**

Erihoolekandeteenust osutatakse Eestis elavatele abi vajavatele psüühilise erivajadusega inimestele võrdsetel alustel sõltumata nende soost, vanusest, rahvusest, nahavärvist, uskumustest, poliitilistest tõekspidamistest või muudest tunnustest. Keskkel kohal on inivid oma erinevate vajadustega. Vajaduste väljaselgitamisel arvestatakse kliendi soove ja arvamusi, tunnustades tema isiklike eesmärke, vastutust ja kodanikuõigusi, mis vastavad tema suutlikkusele ja pädevusele (Erihoolekande teenusstandard 2010).

Õigus saada ööpäevaringset erihooldusteenust on täisealisel isikul, kes vastab järgmistele tingimustele:

- isikul on raske, sügava või püsiva kuluga psüühikahäire;
- isikul on puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seaduse alusel tuvastatud raske või sügav puude raskusaste (RT I 2010, 41, 240).

Erihoolekandeteenusele saamiseks peab isik üldjuhul olema eelnevalt läbinud rehabilitatsiooniteenuse ja talle on koostatud rehabilitatsiooniplaan, s.t on hinnatud inimese vajadust erihoolekandeteenuse saamiseks. Erandiks on igapäeva elu toetamise teenus, millele suunamiseks ei ole isikul vaja esitada rehabilitatsiooniplaani, vaid piisab psühhiaatri hinnangust. Samuti ei ole vajalik rehabilitatsiooniplaani olemasolu kohtumäärusega ööpäevaringsele erihooldusteenusele asumiseks, kuna vastavasisulise otsuse teeb kohus (Erihoolekandeteenustest 2009).

Erihoolekandeteenust saama õigustatud isik esitab erihoolekandeteenusele suunamise saamiseks taotluse koos nõutavate dokumentidega Sotsiaalkindlustusameti elukohajärgse piirkonna juhtumikorraldajale. Juhtumikorraldaja otsustab erihoolekandeteenuse osutamise või sellest keeldumise 15 tööpäeva jooksul taotluse ja kõikide nõutavate dokumentide saamisest arvates. Lisaks otsustab Sotsiaalkindlustusamet teenuse osutamise eesmärgi õigustatud isiku jaoks, eesmärgi elluviimiseks vajalikud soovituslikud tegevused, soovitusliku tegevuste läbiviimise sageduse ja teenuse osutamise maksimaalse tähtaja (Erihoolekande teenusstandard 2010).

Riiklikku järelvalvet erihoolekandeteenuste osutamise üle teeb Sotsiaalkindlustusamet volitatud järelvalveametniku kaudu. Järelvalve eesmärk on teenuse kvaliteedi tagamine. Kui isik on suunatud erihoolekandeteenusele, peab ta vastavalt teenusestandardile ka temale parimat ja igapäeva elu ning toimetulekut soodustavat teenust saama. Samuti on vajalik kehtiva suunamiskirja olemasolu, mida kontrollitakse väga põhjalikult.

### **Eestkoste sisu, seadmine ja korraldamine**

Eestkoste reguleerivad sätted olid üheks kõige põhjalikumalt ümbertöötamist nõudvateks normideks uues Perekonnaseaduses. Peamiste puudustena nähti senise regulatsiooni väikest regulatiivsust ning eestkoste ja eestkostjate tegevuse üle järelvalve teostamise struktuuri ebaefektiivsust. Teiseks puuduseks peeti, et seadus jättis õigust rakendavatele organitele (kohus, eestkosteasutus) äärmiselt laia otsustusruumi, mistõttu konkreetse juhtumi tõenäolist tulemit oli seaduse sätete põhjal enamasti võimatu adekvaatselt ette näha (Volens 2010).

Kui täisealine ei suuda vaimuhaiguse, nõrgamõistuslikkuse või muu psüühikahäire tõttu kehtvalt oma tegudest aru saada või neid juhtida, määrab kohus tema enda, tema vanema, abikaasa või täisealise lapse või valla- või linnavalitsuse avalduse alusel või omal algatusel talle eestkostja (RT I 2010, 34, 181). Täisealise eestkostele kohaldatakse lapse eestkostet reguleerivaid sätteid, kui täisealiste eestkoste sisust ei tulene teisiti. Eestkoste seadmise otsustab kohus omal algatusel või valla- või linnavalitsuse või huvitatud isiku avalduse alusel. Kohus võib pöörduda valla- või linnavalitsuse poole eestkostjaks sobiva isiku leidmiseks (RT I 2010, 34, 181).

### **Eestkostja kohustused, ülesanded ja järelvalve**

Eestkostjaks määratakse füüsiline isik, kes oma isikuomadustelt ja võimetelt sobib määratud ülesannetes eestkostetava huve kaitsma. Eestkostjat määrates arvestatakse ka tema ja eestkostetava vahelisi suhteid. Eestkostjaks ei või määrata selle tervishoiu-, hoolekande- või haridusasutuse töötajat, kus täisealine elab. Kui täisealine teeb või on varem teinud ettepaneku eestkostja isiku määramise kohta, tuleb tema ettepanekut arvestada, kui see ei ole tema huvidega vastuolus. Isiku võib eestkostjaks määrata tema nõusolekul (RT I 2010, 34, 181).

Kui ei leita sobivat füüsilist isikut, võib eestkostjaks määrata juriidilise isiku viimase nõusolekul. Kui juriidiline isik saab teada, et täisealisele on võimalik määrata füüsilisest isikust eestkostja, peab ta sellest viivitamata teatama kohtule ja valla- või linnavalitsusele. Juriidiline isik kontrollib vähemalt üks kord aastas, kas eestkostetavale on võimalik määrata füüsilisest isikust eestkostja. Kui eestkostjaks ei ole võimalik määrata sobivat juriidilist isikut, määratakse eestkostjaks täisealise elukohajärgne valla- või linnavalitsus. Juriidilisest isikust eestkostjaks ei või määrata seda tervishoiu- või hoolekandetasutust, kus täisealine viibib (RT I 2010, 34, 181).

Eestkostja kaitseb eestkostetava varalisi ja isiklikke õigusi ning huve. Muu hulgas peab eestkostja hoolitsema selle eest, et eestkostetav saaks vajalikul määral ravi- ja sotsiaalteenuseid. Kui eestkostja saab teada asjaoludest, mis võimaldavad eestkoste lõpetada, peab ta sellest teatama kohtule ja valla- või linnavalitsusele. Sama kehtib asjaolude kohta, mis võimaldavad eestkostja ülesandeid piirata või laiendada (RT I 2010, 34, 181).

Eestkostja on eestkostetava seaduslik esindaja, mistõttu tema tegevusest sõltub paljuski eestkostetava olukord. Sellepärast on oluline teostada kontrolli eestkostjate tegevuse üle. Uue seaduse järgi on eestkostjate üle järelvalve teostamine allutatud kohtutele. Kohtulik järelvalve aitab eestkostetava põhiõiguste kaitset paremini tagada, mis likvideeris senise vastuolu, kus eestkosteasutused olid samal ajal nii hoolekandeteenuse pakkujad kui ka eestkostjad ning eestkostjate üle järelvalve teostajad, mis tõi kaasa huvide konflikti (Olm 2010, 7).

### **Kokkuvõtteks**

Eestkostjad, kes on määratud erihoolekandeteenustel viibivatele isikutele, peavad hooldekodude arvamuse kohaselt aktiivsemalt osalema kliendi elu korraldamisel. Eestkostet vajavate klientide väljaselgitamisel erihoolekandes peavad hooldekodud, kliendi omaksed ja kohalikud omavalitsused koostööd tegema, et ei tekiks olukordi, kus teenusele saabudes on inimesel tekkinud finantskohustused juba varem või jäädakse teenusepakkujale võlgu. Eestkoste aitab selliseid olukordi ennetada ning tagada kliendile vajaminevad sotsiaalteenused ja ravi. Tõhustunud järelvalve eestkostja tegevuse üle, mis on kohtute ülesanne, aitab kaasa kvaliteetsema teenuse pakkumisel.



# RIIKLIK RASKE JA SÜGAVA PUUDEGA LAPSE LAPSEHOIUTEENUS – VÕIMALUS PUHATA HOOLDAMISEST

*Autor:* **KÜLLI URB**, puudega lapse ema

Puudega laste vanemad, kes olid koondunud Liikumispuuetega Laste Tugiühingusse, pöördusid 2005 aasta sügisel Sotsiaalministeeriumisse, et juhtida tähelepanu sellele, et puudega laste vanemate hoolduskoormus on väga suur ja puhkamiseks võimalust ei ole, sest kui laps käibki koolis või saab päevakeskuse teenust, on vanem samal ajal tööl ja laps vajab hooldamist ka pärast tööpäeva. Osad lapsed vajavad ka öist jälgimist ja abistamist, samuti hooldamist nädalavahetustel, ning eriti keeruline olukord on koolivaheaegadel ja päevakeskuste kollektiivpuhkuste ajal.

Hoolekandespetsialistid nõustusid sellega, et perede läbipõlemisoht on suur, mis segab töötamist ja perekonna rahuldavat toimimist. Sotsiaalministeeriumis käis koos tööühm, kus vaagiti erinevaid lahendusi, kuidas perede hoolduskoormust vähendada.

Kuna ministeeriumis töötati just välja lapsehoiuteenuse kirjeldust ja sellega seonduvat seadusandlust, leiti, et üks võimalus peresid toetada oleks läbi riigi rahastatava lapsehoiuteenuse. Teenust saab kasutada nii väljaspool kodu kui ka kodus, mis on eriti vajalik nendele peredele, kellel lapse tervis ei luba kasutada väljaspool kodu osutatavaid teenuseid.

Sotsiaalministeeriumi poolt tellitud puuetega laste perede toimetuleku ja vajaduste uuringust (2009) selgub, et 43% puudega laste vanematest vajab enda hinnangul lapsehoiuvõimalust. Kui neil oleks võimalus valida, eelistaksid nad kõige enam, et lapsehoidja tuleks neile koju.

Selge oli see, et teenus ei käivitu päevapealt, seadus võimaldab kohalikul omavalitsusel volikogu otsusega kasutada tekkivat jääki raske ja sügava puudega laste peredele teenuste arendamiseks ja osutamiseks. Kes peaks veel paremini teadma oma inimeste vajadusi, kui just kohalik võim. Kahjuks hakati mõnes omavalitsuses riikliku toetuse käivitudes kiirelt valdada eelarvelt seal olnud puuetega laste teenustele suunatud vahendeid vähendama.

Teenus käivitus aastal 2006, riigieelarves oli selle jaoks igale raske ja sügava puudega lapsele 2580 krooni. Riigi poolt oli ette kirjutatud teenuse tunnihind, tookordne riiklik miinimum. Sellise tunnitasega muidugi puudega lapsele hoidjat saada oli peaaegu võimatu, pealegi pidi lapsevanem ise leidma hoidja, kes vastab kvalifikatsioonile. Õnneks alustati päris hoogsalt lapsehoidjate koolitamist ja mõned neist on ikkagi nõus ka puudega lapsi hoidma.

Keeruliseks tegi teenuse saamise veel see, et pidi ju potentsiaalne hoidja olema kas ise FIE või osutama teenust mõne juriidilise isiku näiteks MTÜ või äriühingu lepingupartnerina. Kui perel oligi eelnevalt hoidja olemas, ei vastanud tema ettevalmistus mõnikord nõuetele või ei leitud koostööpartnerit ja FIE-na paljud ei taha töötada. Seega läks teenuse käivitamine mitmel põhjusel väga visalt. Näiteks eraldas

Sotsiaalministeerium Tallinnale, kus elab 17% kõigist Eesti puuetega lastest, teenuse osutamiseks 2007 aastal 2,3 miljonit krooni, millest kasutati ära natuke üle 100 000 krooni. Ometi oleks võinud vahendeid kasutada vastavalt Tallinna Linnavolikogu määrusele väga erinevate teenuste algatamiseks ja arendamiseks, samuti juba olemasolevate teenuste mahu ja kvaliteedi parandamiseks. Ka kogu riigi ulatuses oli eraldatud vahendite jääk väga suur, mis näitab, et riigil ja kohalikel omavalitsustel puudus nägemus selle sihtrühma teenuste ja toetuste arengust pikemas perspektiivis.

Kaks aastat hiljem, 2008 aastal tõsteti nn pearaha 5800 kroonile ja õnneks kaotati ka piirang teenuse tunnihinna maksumusele, mis võimaldas maksta lapsehoidja tööle vastavat palka. Ministeerium eraldas näiteks Tallinna puuetega lastega perede teenusteks 2008 aastal üle 4,7 miljoni krooni, millest kasutati ära ligi 2,2 miljonit krooni, sellest otseselt lapsehoiuteenuse rahastamiseks kulus marginaalne osa.

Kindlasti on üks põhjus selles, miks lapsehoiuteenust nii vähe kasutati, et sihtrühm st puuetega laste pered ei osanud teenust küsida. Selleks, et info teenusest jõuaks sihtrühmani tuleb palju tööd teha, milleks olid ka vahendid olemas, paraku oli esimestel aastatel see teavitustöö vähemalt Tallinnas puudulik. Alles nüüd, kui teenuse käivitamisest on möödunud 5 aastat, on sotsiaalhoolekande osakondade töötajad hakanud lapsevanemaid aktiivsemalt teavitama. Tähtis osa teavitustöös on ka rehabilitatsioonirühmadel, sest teenuse saamiseks peab see olema kirjas ka lapse rehabilitatsiooniplaanis. Käesoleval aastal ilmus Tallinna Sotsiaal- ja Tervishoiuameti tellimusel teatmik, milles on mitmekülgset infot puuetega laste vanematele, sh ka raske ja sügava puuetega lapsehoiuteenusest. Teatmiku on võimalik saada elukohajärgsest sotsiaalhoolekande osakonnast.

Sotsiaalministeeriumi poolt tellitud „Puuetega laste perede toimetuleku ja vajaduste uuring“ (2009) on heaks aluseks, et analüüsida perede vajadusi ja koostada riiklik tegevuskava, mis oleks abiks ka kohalikele omavalitsustele.

Loodame, et riiklik raske ja sügava puuetega laste lapsehoiuteenus saab tuule tiibadesse ja puuetega laste ja nende perede elukvaliteet paraneb.

## **MEIE PERE KOGEMUS LAPSEHOIUTEENUSEGA:**

Kahjuks sai meie pere kasutada teenust vaid kaks aastat, sest teenust saab kuni 18-aastaseks saamiseni. Leidsime firma, kes lapsehoiuteenust osutab, äriregistrist-lihtsalt helistasime firmadele ja FIEdele, kes lapsehoiuteenust osutavad ja küsisime, kas nad ka puuetega lapsele teenust osutavad. Peale mõnda helistamist saimegi jaatava vastuse. Nõmme sotsiaalhoolekande osakonnas läks kolmepoolse lepingu sõlmimine kiirelt ja ladusalt, kuna teenuse olin palunud kirja panna ka rehabilitatsiooniplaani, siis ei olnud mingeid takistusi.

Koostöö võiski alata- kohtusime hoidjaga, selgitasin millised on minu poja vajadused ja abistamisvõtted, hoidja tutvus lapsega, leppisime kokku tundide arvu ja graafiku.

Sain sõita nädalaks puhkama teadmise, et kodused saavad lapsehoidja abiga hästi hakkama. Julgustan raske ja sügava puuetega laste vanemaid, kellel on suur hoolduskoormus, teenust kasutama. Isegi kui teil pole soovi kuhugi sõita, on suur asi kasvõi rahu ilma katkestusteta koduseid toimetusi teha või näiteks raamatut lugeda.

# ERIVAJADUSEGA LAPSE HOOLDAMINE KUI TÖÖKOGEMUS

Autor: **LIISA RAUDSEPP**, psühholoog

Alates 2010. aasta algusest oleme Tallinna Puuetega Inimeste Kojas läbi viinud grupi- ja individuaalset nõustamist erivajadustega laste vanematele ning täiskasvanud erivajadustega inimestele, et toetada tööle saamist või olemasoleva töö säilitamist. Praeguseks on tegevusest juba palju tulu tõusnud: lisaks enesehinnangu paranemisele ja konkreetsete töö otsimise oskuste omandamisele on paljud gruppides osalejad ka reaalselt uuel ametikohal tööle asunud. Leidnud uusi sõpru ja tuttavaid, kellega edaspidigi suhelda, muresid ja rõõme jagada. Ja teavad paremini, kust mitmesuguste probleemide korral vajadusel edaspidi abi saada.

## **Erivajadustega laste vanemate abivajadustest**

Eestikeelsete nõustamisgruppide kogemuse põhjal tahaksin esile tuua mõned tähelepanekud. Olen enne iga grupi algust läbi viinud mõned psühholoogilised testid, mis on mõeldud depressiivsuse ja ärevuse taseme hindamiseks. Teist korda täidavad grupis osalejad need samad testid grupikohtumiste lõpus ning kolmandat korda pool aastat pärast kohtumiste lõppu. Testimise eesmärgiks on hinnata võimalikke muutusi meeleolus ja enesetundes, samuti muutuste suunda.

Psühholoogiliste testide tulemuste puhul torkab silma, et puuetega laste vanemate depressiivsuse ja ärevuse, samuti kurnatuse tase on oluliselt kõrgem kui puuetega täiskasvanutel. Kahes grupis ületavad enamiku lapsevanemate depressiivsuse, ärevuse ja kurnatuse skoorid kliinilise normi piiri, puuetega täiskasvanute grupis on seda ilmnunud ainult paari üksiku inimese puhul. See näitab kõnekalt, et puuetega laste vanemad vajavad palju abi.

Esiteks vajatakse rohkem abi lapse hooldamisel, et emad saaksid kurnatusest toibuda – lapsehoiuteenused, toetused teenuste võimaldamiseks jne. Teiseks psühholoogilised sümptomid: depressioon ja ärevus on kurnatusega vastastikuselt seotud, kurnatuse leevenedes võivad leeveneda needki nähtused. Siiski peaks puuetega laste vanematele aktiivselt pakkuma ka psühholoogilist nõustamist, vajadusel medikamentooset ravi ja psühhoteraapiat. Kolmandaks on hädavajalik toetada algusest peale perekondade koos püsimist, õpetada ja väärtustada paarisuhte tugevana hoidmist. Tihti kahaneb lapsevanemate sotsiaalne võrgustik pärast puudega lapse sündi või lapse haigestumist dramaatiliselt. Seetõttu on eriti oluline, et lapsevanemad oskaksid üksteist aidata ja toetada, et uues olukorras koos toime tulla. Samuti ennetatakse niimoodi sügavate majandusprobleemide teket.



## Erivajadusega lapse hooldamine kui töökogemus

Sageli pühenduvad emad paljudeks aastateks oma erivajadusega lapse eest hoolitsemisele. Kui nad kord tööturule soovivad naasta, siis haigutab nende CV-s aastatepikkune tühimik, mille vältel ema just kui "ei teinud midagi". Tegelikuses on ta aga selle aja jooksul omandanud palju uusi teadmisi, kogemusi

ja oskusi: info hankimine kõikvõimalike ravivõimaluste, toetuste ja teenuste kohta; lapse hooldamise võtted; teadmised toitumisest ja meditsiinist; lapsega võimlemine, massaaži tegemine; loovate lahen-duste leidmine lapsega tegelemisel; kuulamisoskused; meeskonnatöö- ja koostööoskused jne. Samuti on ta arendanud paljusid isiksuseomadusi: empaatiavõime, tähelepanelikkus, kohusetundlikkus, pingetaluvus, kannatlikkus jne. Tasuks mõelda, millised neist oskustest, teadmistest, kogemustest ja omadustest on üle kantavad teistesse olukordadesse, sh tööalastes tegevustesse. Neid saabki välja pakkuda tööandjale.

Tihtilugu on ema kodus lapse hooldamise kõrvalt aidanud kaasa näiteks abikaasa perefirma loomisele või teinud muud tööd, mille kohta ta pole lepingut sõlminud ega tasu saanud: suhelnud klientidega, vormistanud lepinguid, tõlkinud või toimetanud vajalikke tekste... See kõik on töökogemus! Ja enese-täiendus. Ning just sellistena tuleks neid kogemusi ka teadvustada. Panna kõik need teadmised, oskused ja omadused kirja ning kajastada näiteks funktsionaalse CV vormis või motivatsioonikirja kirju-tamisel. Lapsevanemaid tuleks toetada nende omandatud kogemuste väärtustamisel, et neid kogemusi võiksid hakata väärtustama ka tööandjad. Erivajadusega lapse hooldamine ei peaks olema häbiasi, mida hoolega varjata, vaid tunnustust vääriv väga suurt pingutust nõudev töö, mida on tehtud oma kodus.

### **KOMMENTAAR: Külli Urb**, projekti *Tööotsija tööriistakast* juht:

„Tegelikult suuremahulist hooldust vajava lapse ema tööd võikski riik väärtustada kui nn tõsisid tööd, see ei ole ju töö mängimine. Samas lapsevanem, kellel on oma kutsumus, peab saama teha oma kvalifikat-sioonile vastavat tööd. Praegu makstakse vanemale, kes ei käi tööl, igakuiselt 19 eurot kompensatsiooni ja nad saavad siis ka ravikindlustuse, aga sentigi maksuraha ei tohi laekuda, muidu nõutakse toetus halastamatult tagasi.

### **Tule nõustamisele, liitu eneseabirühmaga!**

Igakuiselt käivad koos eneseabirühmad puuetega laste vanematele nii eesti kui vene keeles: liituda võib igaüks, ette registreeruma ei pea.

Puuetega inimestel, puuetega laste vanematel ning puudega täiskasvanuid hooldavatel inimestel on võimalik saada tasuta individuaalset nõustamist. Sotsiaal-nõustamise käigus saab infot toetuste ja tee-nuste kohta, abi asjaajamisel jne. Psühholoogiline nõustamine aitab selgust saada kehva meeleolu, keeruliste suhete, otsustamisraskuste puhul. Võimalik on ka individuaalne karjäärinõustamine.

Septembris 2011 algavad taas aktiveerimiskursused (gru-pinõustamine) puuetega inimestele, kes soo- vivad ennast paremini tundma õppida, suhtlemisoskusi arendada ning töö otsimise oskusi arendada. Kursused toimuvad eesti ja vene keeles. Huvilised saavad registreeruda juba praegu.

Lisainfo ja eelregistreerimine: Külli Urb, e-post: [kylli@tallinnakoda.ee](mailto:kylli@tallinnakoda.ee), tel: 55 672 585.

Tegevused toimuvad Tallinna Puuetega Inimeste Koja projekti „Tööotsija tööriistakast – abiks puudega inimesele ja puudega lapse vanemale“ raames, ajavahemikus 1.01.2010- 31.12.2012. Projekti rahastab Euroopa Sotsiaalfond.

# OKSANA PEETSALU- AITAN INIMESTEL MÕISTA ISEENNAST JA TEISI

Autor: KÜLLI URB

Seekord tutvustame „Tegija“ rubriigis TPIK kauaaegset koostööpartnerit, puuetega inimeste ja puuetega laste vanemate aktiviseerimiskoolituste läbiviijat, psühholoog Oksana Peetsalu.

**Psühholooge on nimetatud naljaga pooleks inimhingede insenerideks, hiljuti kohtasin võrdlust preestriga, tänapäeva preestrid siis. Mida arvad sellisest võrdlusest, kas psühholoog on tänapäeva preester?**

Preestriga ma ei võrdleks. Meie, psühholoogid ja terapeutid ei vali inimese religioosset teed. Usk on siiski tee või helge eesmärk, meie anname inimesele pigem saapad, mis kaitsevad teel konaruste eest või ulatame kepi, millele toetuda edasi liikudes. Tee valib inimene ise, meie oleme tehniline abi, et oleks lihtsam mõista iseennast ja teisi.

**Mis on sinu töö juures kõige suurem väljakutse?**

Sellist üldist probleemi ju pole, aga ma võin rääkida, milles ma näen oma missiooni terapeutina töötades. Soovin laialipudenenul aidata end kokku koguda, aidata terviklikkus taastada, aidata sisemised vastuolud eemaldada, et inimene tunneks end osana perest, kollektiivist, maailmast.

**Psühholoogias ja teraapiates on väga palju erinevaid koolkondi ja meetodeid. Kas sul on oma koolkond, metoodika?**

Lõpetasin Peterburi Ülikooli, omandasin pedagoog-psühholoogi kutse. Sain õiguse õpetada, aga mind huvitas individuaalne töö, sügavuti töötamine. Selleks, et sellist tööd teha, tuli palju õppida- õppisin 5 aastat Leedus eksistentsiaalpsühholoogiat, poolteist aastat supervisooni, lisaks USA-s Portlandis protsessipsühholoogiat ning lisaks veel grupianalüütilist teraapiat.

Grupianalüütilist teraapiat kasutame näieteks töötutega töötades, kellel on suhtlemisprobleemid. Mõni inimene rikub oma suhted lähedastega või kaaslastega. Inimene näeb end ja teisi nagu kõverpeeglis, siis mõjub grupis töö hästi, reaalses on võimalik seda kõverpilti parandada. Tuleb olla väga tähelepanelik, kuulata millest inimesed räägivad, millest nad tegelikult räägivad. Et sellist tööd teha, tuleb palju õppida, aga see on väga huvitav. Erinevad suunad toetavad süvitsi tööd inimestega.





Väga tähtis terapeudi töös on supervisioon. Superviisor parandab terapeudi tööd, kolleegid jälgivad minu tööd kliendiga, selleks kasutatakse väga erinevaid meetodeid. Näiteks kui ma kliendiga töötan, jälgivad mind superviisorid reaalajas ja teevad märkusi, annavad nõu. Klient on muidugi kaitstud ja tema ees seda ei tehta. Kasutatakse videot või kirjeldan superviisorile üleskerkinud probleemi, arutleme selle üle. Selleks, et saada terapeudi eurolitsents, peab väga palju supervisioonitunde läbi tegema. Psühholoog, kes ei ole terapeut, ei pea tingimata tundma iseennast põhjalikult, aga terapeut, kes töötab süvitsi inimesega, peab end väga hästi tundma. Olen ju ise enda kõige tähtsam tööriist. Ma pole ideaalne, ingel, pean teadma enda varjupoolt väga täpselt, et mitte ravida end klientide arvelt. Pean töötama endaga kogu aeg.

### **Oled olnud TPIK koostööpartner väga pikka aega, ning seetõttu hästi kursis puuetega inimeste eluga. Kas sel on mingi eripära, mida on võimalik esile tuua?**

Kui inimene saab mingi kahjustuse, siis suhted teiste inimestega muutuvad. Tihti muutub ta vähemal või suuremal määral sõltuvaks teistest inimestest.

Näiteks kui laps haigestub, siis tekib tal kohe palju õigusi, ta tõstetakse justkui haiguse troonile. Sellisest ümmardamisest on lapsel väga raske keelduda, see ei õnnestu. See kasvatab egoismi ja ohvriks oleku tunnet. Tähtis on õpetada lapsevanemaid ja puudega inimeste omakseid nii, et oleks küll armastus, aga säiliks maksimaalne vastutustunne ja iseseisvus. Armastada nii, et kannatused ja ohverdamine ei muutuks peamiseks suhetes. Puudega inimesel tekib tihti ohvri seisund, aga selle eest ei ole keegi kaitstud, see on üldine probleem.

Meil kõigil on võimalused ja piirid. Mõnel inimesel on võimalusi nii palju, et see on nagu horisondini ulatuv põld- seal võib olla küll mõni post või kungas, aga võib juhtuda nii, et kohates seda posti, võtab inimene selle ümbert kinni, nutab ja halab, et tal ei ole võimalusi ja tegutsemine on piiratud, kuid tegelikult on võimalusi tohutult. Mõni inimene elab nagu vanglas- väike nelja seinaga piiratud ruum ja võimalusi on väga vähe. Aga ta elab, nagu piire polekski, vaid on lõputult võimalusi. Just seda me peame puuetega inimestelt õppima.

### **Milline on psühholoogilise- ja sotsiaalabi erinevus?**

Sotsiaaltöötaja püüab ikkagi lahendada olukordi, et inimeste põhivajadused- toit, peavari ja turvalisus oleksid rahuldatud, kui võimalused tegutseda puude või sotsiaalse tõrjutuse tõttu on piiratud.

Meie psühholoogid õpetame, kuidas abi küsida, kuidas pöörduda nii, et kuulataks. Aitame lahti saada ohvriks olemise tundest. Näitame, et teda ümbritsevad head inimesed, õpetame usaldama maailma. Me õpetame, kuidas käituda ja kuidas rääkida enda vajadustest. Inimesed ei saa lugeda sinu mõtteid, oluline on rääkida, millist abi vajad.

Riigimasina rattaid ja aknaid pole mõtet peksta, see ei vii kuhugi. Tuleb õppida seda masinat kasutama. Ära ole ohver, vaid loo oma elu!

**TPIK projekti „Tööotsija tööriistakast – abiks puudega inimesele ja puudega lapse vanemale“ eesti-keelsete gruppidega viidi läbi mõned psühholoogilised testid, mis on mõeldud depressiivsuse ja ärevuse taseme hindamiseks. Testimise eesmärgiks oli hinnata võimalikke muutusi meeleolus**

ja enesetundes, samuti muutuste suunda. Tulemuste puhul torkas silma, et puuetega laste vanemate depressiivsuse, ärevuse, samuti kurnatuse tase on oluliselt kõrgemad kui puuetega täiskasvanutel. Kahes grupis ületavad enamiku lapsevanemate depressiivsuse, ärevuse ja kurnatuse skoorid kliinilise normi piiri, puuetega täiskasvanute grupis on seda ilmnenu ainult paari üksiku inimese puhul.

### **Kas sina oskad kommenteerida, miks puuetega inimeste ja puudega laste vanemate depressiivsuse näitajad erinevad nii drastiliselt?**

Ma ei kommenteeriks vaid illustreeriks, see on ainult üks aspekt, miks see nii võib olla.

*Oksana palub mul võtta mugava asendi, lõdvestuda ja sulgeda silmad.*

Esimene pilt. Kujuta ette, et sa ei ole üksi, sul on abistajaid, su ümber on palju hoolivaid inimesi. On suur jõud, mis sind aitab. Sa suudad armastust vastu võtta.

Teine pilt. Kogu vastutus on sinul, kõik peab olema sinu kontrolli all, sa ei suuda vastu võtta abi, loodad ainult endale. See inimene elab pimeduses.

Nii paradoksaalne, kui see tundub, aitavad sellistel juhtudel vaimsed otsingud, kui usutakse kellegisse, kes on kõrgem, ükskõik, kuidas me seda siis nimetame.

Töötades puuetega laste vanematega, siis näen, et nad oskavad hästi teist inimest toetada, selles mõttes on nendega palju lihtsam töötada kui puuetega inimestega. Õpetan neile, et nad ei ole üksi, et nad võivad küsida abi. Arvan, et see küsitlus peegeldab just seda.

### **Oleme aastaid töötanud puuetega inimestega nüüd ka puuetega laste vanematega – teinud aktiveerimiskoolitusi, individuaalnõustamisi, sotsiaalnõustamist, eneseabigruppe. Mida peaks veel tegema, et töö tulemust oleks?**

Palju rohkem on vaja teha koostööd erinevate valdkondade – meditsiin, sotsiaal, politsei, haridus, psühholoogiline abi, lastekaitse jne. Oluline on, et inimesed ei jääks erinevate ametkondade vahele, et võrk püüaks nad kinni, et nad ei jääks üksi. Erinevate osapoolte vähest koostööd saab ikkagi parandada, kui on palju rohkem ressursi.

Hiljuti lugesime lehtedest ühe lastekodust tulnud noore naise tragöödiast. See juhtus just seetõttu, et puudub koostöö. Muidu saab abi ainult see, kes kõvemini karjub, aga see, kes pole võimeline või ei oska abi küsida, hakkub.

Perekond, kuhu sünnib puudega laps, ei tohi jääda üksi. Erinevate osapoolte koostöö, kohtumised ja arutelud on väga olulised.

### **Oksana, mis on sinu jaoks tähtis, mis teeb sinu elu kvaliteetseks?**

Muidugi peavad olema kaetud põhivajadused, aga väga tähtsad on head ja soojad suhted lähedastega. See on minu jaoks oluline.



# PUUETEGA INIMESTE LOOMINGULISE AVARDUMISE KURSUSED AVARDASID JUHENDAJATE MÕTTEMAAILMA

*Autorid:* **LIINA LEPIK** ja **LIIS PARI**,  
kursuse juhendajad

*Liis Pari (24-aastane) õpib Tallinna Ülikooli kunstõpetuse eriala kolmandal kursusel, Liina Lepik (20-aastane) õpib Eesti Kunstiakadeemias graafika eriala teisel kursusel. Alates oktoobrist 2010 on nad juhendanud neljapäevast loominguilise avardumise kursust Tallinna Puuetega Inimeste Kojas.*

## **Liis alustab algusest:**

Teisel septembril oma meilboksi avades leidsin kirja, milles otsiti vabatahtlikku, kes oleks nõus juhendama Tallinna Puuetega Inimeste Koja kunstiringi. Pakkumine tundus liiga huvitav ja natukene intrigeerivgi, et kiri lihtsalt sulgeda ning igaveseks unustada. Meenus lapsepõlvesõber Rainer, kes oli vaatamata oma puudele maailma kõige helgem ja rõõmsameelsem inimene. Otsus tuli kergelt.

Nii kohtusingi esmalt toreka kaasjuhendaja Liina ning seejärel klassitüüpi täiesti erinevate isiksustega – seda nii vanuses, soos kui ka maailmatunnetuses. Ometigi sai juba esimese tunni jooksul selgeks, et olen õiges kohas – ma ei olnud ammu tundnud ühes ruumis säärast tööindu, uudishimu ning loominguilist. Läbi erinevate ülesannete ja tööde hakkasid järk-järgult välja kooruma põnevad ja vapustavalt tabava huumorimeelega karakterid. Tsiteerides üht agaraimat õpilast Rihot: „Armastusele tuleb kogu aeg puid alla panna, muidu jahtub maha!”

Kõik meie koosveedetud neljapäeva varaõhtud ongi möödunud poolfilosoofilises ja naeru täis õhkkonnas, mis ei tähenda sugugi seda, et töö oleks tegemata jäänud. Vastupidi, valminud on nii palju töid, et kevadisel näitusel tuleb ilmselt kurja vaeva näha tegemaks valikut, mida võtta või mida jätta. Oleme joonistanud natüürmorte, karikatuure, katsetanud kollaažitehnikat, meisterdanud kuusehteid, pildiraame ja palju muud.

Teraapiliselt ei mõju kunstiring mitte ainult seal osalejatele, vaid ka mulle – tunnist lahkudes on eranditult iga kord samm kerge ja nagu naerul, põhjuseid leiab mitu: kirevad värvid, hubane kunstimaja, inspireerivad tööd, koostegemise lust ning erakordselt soojad inimesed. Andmise rõõm on kõige suurem rõõm.



*Pildi autor Tiiu Kallas, tehnika tuššijoonistus, modelliks Liis.*

**Liina otsustas ka võimalusest kinni haarata:**

Nägin pakkumises suurepäraselt võimalust õppida paremini tähele panema erinevate inimeste erinevaid vajadusi, et osata õigel hetkel ise abi pakkuda. Ma tahtsin proovida kunsti õpetamist, et kogeda kunsti pilgu läbi, millist ma veel proovinud polnud.

Kogu mu hirm, mida mul kogemuse puudumise pärast tundsin, peletati juba esimesel korral. Ma ei osanud oodata grupilt nii palju toetust, nii palju innukust, nii palju lennukaid mõtteid, nii palju soojust. Ma õppisin, et rühma hästi toimimiseks pole vaja mitte ainult juhendaja valmidust aidata vaid kogu grupi omavahelist toetamist.

On täiesti hämmastav tunne näha teisi inimesi innustuvat sinu ideedest. Loomingulise avardumise kursus andis meile võimaluse seda kogeda. Mulle meeldib mõelda, et nendel neljapäevastel varaõhtutel oleme kõik koju läinud enestega rohkem rahulolevatena, sest mina olen...

Suured tänud Renatale, kes suudab hoolitseda, et kõigil oleks teed ja kohvi, samaaegselt olla kolmanda juhendaja eest ja lõppude lõpuks veel ise midagi valmis meisterdada.



## TALLINNA PUUETEGA INIMESTE KOJA LOOMINGULISE AVARDUMISE KURSUSE ÜLEVAATENÄITUS

Näitusel on esindatud valik töid puuetega inimeste loomingulise avardumise kursusel osalenutelt ajavahemikust sügis 2010 kuni kevad 2011.

Kunstiteosega ei ole võimalik valetada. Pilt näitab autorit. Hoolikalt läbimõeldud ja viimistletud kunstiteosed aga ka visandid ja katsetused – neist kõigist peegelduvad autorite hetkeemotsioonid ja unistused. Iga pildi pealt on näha autori pühendumus ja innukus. Igas teoses on autor alati tema ise ja väljendab oma suhtumist. Nii võib näitusel eksponeeritud töödesse süveneda ja õppida tundma väikesi killukesi kunstnike sisemaailmadest ja avastada sellest mitmekesisusest enese jaoks uusi vaatenurki. Tere tulemast avastama, kes me oleme, kes me olla tahame, kus me olla tahame, kellega me koos olla tahame...

Näituse kuraatorid ja kursuse juhendajad on Tallinna Ülikooli ja Eesti Kunstiakadeemia vabatahtlikud. Näitus on avatud Tallinna Puuetega Inimeste Tegevuskeskuse 2. korruse galeriis kuni 22. juunini 2011.

# VABATAHTLIKU TUNDMATU MAAILM

Autor: **RENATA TOTH**, TPIK välisvabatahtlik Ungarist



Eelmise aasta juunis lõpetasin ülikooli sotsiaaltöö erialal ning pärast seda otsustasin teha Euroopa Vabatahtlikku Teenistust (EVT). Vabatahtliku töö juures paelusid mind mitmed asjad, kuid peamine oli soov saada erialast praktikat.

Teiseks oli mul suur soov tundma õppida teist kultuuri, inimesi ning riiki. Vabatahtliku tööga olin kokku puutunud juba Ungaris, kus ma töötasin nii kohalike noortega kui ka nendega, kes tulid välismaalt. Kohtumine erinevate kultuuridega ning maailmavaadetega on mulle oluline. Olen õppinud, et iga inimene on erinev ja erinevus kultuuride vahel on isegi suurem. Nende erinevuste märkamine on mind muutnud inimeste suhtes tolerantsemaks ja empaatilisemaks.

Kolmas põhjus, miks ma EVT programmis otsustasin osaleda, oli minu soov praktiseerida inglise keelt ja võtta seda võimalust kui isiklikku väljakutset.

Olen praktikal olnud mitmes kohas, kuid puuetega inimestega töötan esmakordselt. See oli üks põhjus, miks valisin just Tallinna Puuetega Inimeste Koja poolt pakutava projekti. TPIK on ühenduses erinevate puuetega inimeste organisatsioonidega Tallinas ning seetõttu on mul võimalik töötada inimestega, kellel esinevad erinevad puuded ja saada nõnda laialdane kogemus.

Minu vastuvõtva organisatsiooniks Eestis ongi Tallinna Puuetega Inimeste Koda, kus ma ka peamiselt töötan. Seal õpetan ma inglise keelt, mis oli alguses minu jaoks suur väljakutse, sest pidin meelde tuletama kõik inglise keele reeglid ning samaaegselt õppima eesti keelt. Viimane on minu jaoks kahjuks väga keeruline. Kogemusena on see mulle väga hea olnud ja ma loodan, et ka minu inglise keele tunnis osalejatele. Palju aitab kaasa osalejate motiveeritus, sest õppida inglise keelt läbi ingliskeelse suhtluse on raske, aga ma olen oma keelegrupi üle väga uhke.

Kaks korda nädalas toimuvad TPIKs kunstiringid, kus lisaks minule abistavad ka kohalikud kunstitudengid. Teeme palju praktilisi asju- postkaarte, pliiatsitopse, pildiraame. Kõik need uued oskused tulevad mulle väga kasuks. Alguses tundsin ennast ebakindlalt, kuna ei teadnud, kas aidata puuetega inimesi nende tegevustes või lasta neil iseseisvalt tegutseda. Ma ei tahtnud olla mitmekümnes inimene nende päevas, kes sama küsimust küsib, et „kas sa vajad abi?“ Nüüdseks olen leidnud tasakaalu, kuidas nende situatsioonidega toime tulla.



Teine keskus, kus ma vabatahtlikuna abistan on Merimetsa Tugikeskus. Seal toimuvates kunsti-, keraamika-, käsitöö- ja tsirkusegruppides osalevad psüühikahäiretega inimesed. Maalitunnis sätin valmis töövahendid ning õpetan mõnda uut maalitehnikat. Antud juhul on palju abi minu eelnevast maalilaagri kogemusest Ungaris. Teinekord abistan tee ja kohvi keetmisel, kuid ma arvan, et kõige olulisem on nendega lihtsalt suhelda.

Käsitöö tunnis käib agar kudumine ja heegeldamine, mida mina kumbagi ei oska. Olen lihtsalt üks neist, kellest need oskused on kauges jäänud, aga selle vaatamata jagan osalistega oma ideid. Kord tegime origamist ja taaskasutatavatest materjalidest postkaartidele, märkmikele ja karpidele dekoratsioone. See tund on mulle jällegi väga kasulik, kuna omandan palju praktilisi oskuseid. Samaaegselt on see lõbus teistele, sest nad saavad õpetada ja näidata oma oskuseid ühele välismaalt tulnud äpule, kes isegi nende keelt ei räägi. Nii, et olen otsustanud, et õpin järgmine kord ära heegeldamise.

Keraamika tunnis aitan klientidel peamiselt vormida erinevaid kujusid, millest hiljem sünnivad ehted, taldrikud ja teised tarbeesemed. Kõik tunnis valmistatu on saadaval Merimetsa Tugikeskuse poes, kus valik üha suureneb. Tõeliselt üllatav on näha, kui osavad kliendid võivad olla- sealt poest võid leida endale absoluutselt kõik vajaliku.

Neljas grupp on tsirkusegrupp, kus ma õpetan peotantsu, inglise- ja ungarikeelseid laule ning erinevaid mängu. Teinekord me dekoreerime koos ruume, mängime jalgpalli ning hullame lumes. Tsirkusegrupis on kõige aktiivsemad kliendid- mul peab alati mitu tegevust varuks olema, et nende rütmiga kaasas käia. Üks asi on kindel- nalja saab meil alati.

Kord kuus korraldab Merimetsa Tugikeskus etendusi, kus kliendid saavad näidata oma oskuseid. Kuna osad klientidest ei oska inglise keelt, siis suhtumine on nendega natukene keeruline. Samas on huvitav jälgida, kuidas me käte- jalgade abil kõik teineteisele selgeks teeme. Tsirkusegrupp teeb mind tõeliselt rõõmasaks, sest nad on alati ülimalt motiveeritud. Nad õpivad isegi kohaliku vabatahtliku abil inglise keelt, et minuga rohkem suhelda ja panevad selle uue oskuse kohe praktikasse. Sellest ajast kui ma alustasin, on mõne kliendi puhul märgata suurt arengut, mis teeb mulle väga suurt rõõmu. Paljud neist ootavad minu tulekut, et siis näidata mulle oma uusi oskusi.

Järele on jäänud veel Põhja-Eesti Pimedate Ühing, kus ma annan inglise keele tunde. Pimedatele on need tunnid väga olulised, sest see on neile ainus viis keelt praktiseerida. Minule on see samas üsnagi raske, sest keeruline on jälgida suhtlemisel tehtud grammatilisi vigu. Kasutegur on aga ikkagi suurem, sest nii mina kui ka kliendid peame üksteisele seletama lahti sõnad, mida me ei tea ning nõnda õpime samaaegselt rääkimist, teineteise kuulamist ja uusi sõnu.

Ma olen Eestis olnud viis kuud ja ma tunnen, et see on parim praktika, mida ma eales saanud olen. Ma olen väga tänulik, et sain võimaluse osaleda just selles EVT projektis, sest minu areng on olnud tohutu. Ainult teine välisvabatahtlik vist suudab mõista, mida see kogemus tähendab. Need projektid on suurepärane võimalus teineteist tundma õppida, tuua kokku erinevad kultuurid, arvamused ja inimesed. Mõned kuud siin ja ma olen õppinud rohkem kui mõne aastaga kodus olles. See on imeline tunne ja ma





olen tänulik kõigile, keda ma olen tundma õppinud siin imelisel maal. Ma kahtlen, kas ma olen suutnud vastu anda sama palju armastust kui ma saanud olen, aga loodan, et suutsin siiski anda või muuta midagi, tuua argipäeva rohkem värve. Ma loodan, et suudan seda jätkuvalt teha, sest alles on jäänud veel mõned kuud. Olen väga tänulik oma kolleegidele külalislahkuse, abi ja hoolivuse eest.

*Renata Tothi vabatahtlikku teenistust koordineerib Eesti Erinoorsootöö Ühing noOR <http://www.erinoor.ee>  
Euroopa Vabatahtliku Teenistuse poolt pakutavate võimaluste kohta loe lähemalt Euroopa Noored Eesti Büroo kodulehelt: <http://euroopa.noored.ee>*

## **KOMMENTAAR: Kai Raku**, Eesti Erinoorsootöö Ühing noOR projektijuht

Euroopa Vabatahtlik Teenistus (EVT) on noortele suurepärase enese proovilepaneku võimalus. Olenevalt sellest, kes mille endale projekti alguses eesmärgiks seab, on võimalik rikastuda ka vastavalt enda ootustele.

Mina isiklikult hindan kõrgelt EVT puhul just seda, et noored saavad elulise kogemuse, mille tulemusena nad õpivad ennast lähemalt tundma ja on sellevõrra enesekindlamad. Neil on selgem pilt oma oskustest, sest need põhinevad konkreetsetele kogemustele. Näiteks võib Juhan julgelt väita, et ta oskab noori motiveerida ja aktiivselt tegevustesse kaasata, teades, et trikk ei peitu ainult selles, mida noortele rääkida, vaid olulisem on isegi kuidas seda teha. Tema veendumus põhineb vabatahtliku töö kogemusele Hispaania väikekülal, kus tal tuli umbkeelsena hakkama saada kohalike noortega.

Renata puhul on tegu noorega neiuga, kes tuli EVT projekti sooviga saada oma erialast praktilist kogemust. Ülikooliõpingud sotsiaaltöö erialal kaldusid rohkem teoreetlistele ainetele ning praktika, mida inimestega töötamine tegelikkuses eeldab, jäi puudulikuks. Mul on hea meel, et Renata leidis just TPIK poolt pakutava võimaluse, sest nagu ta isegi mainib, on tal läbi TPIK kontakt erinevate organisatsioonidega, kes tegelevad nii meeleliste, füüsiliste kui vaimsete puuetega inimestega. See võimaldab Renatal projekti lõppedes otsustada, milline on just temale sobilik sihtgrupp, kellele hiljem professionaalses plaanis keskenduda. Ideaalis ongi EVT just see moment, kus noored võtavad „aktiivselt“ aja maha, et saada selgust oma tuleviku suhtes.

MTÜ Eesti Erinoorsootöö Ühing noOR koordineerib veel teisigi EVT projekte Tallinna puuetega inimeste organisatsioonides. Nii on meil Livia ja Ivan Käo Päevakeskustes ning Przemek Tallinna Puuetega Noorte Keskuses Juks. Meie heameeleks on kõik projektid olnud äärmiselt edukad, sest vabatahtlikud, kes puuetega inimestega töötavad, on alati olnud kõrgelt motiveeritud. Töö puuetega inimestega esitab pidevalt väljakutseid, aga samas on see ka mitmekordselt äratasuvnäha, et piisab ainult vabatahtliku kohalolekust, mis juba motiveerib inimesi uut keelt õppima. Ja teada, et Merimetsas on tsirkusegrupi aktiivikud, kes ootavad vabatahtliku tulekut ning on selle tarbeks ära õppinud mõne uue triki, see teadmine on lihtsalt võimas. Märkimisväärne on asjaolu, et tegu on just puuetega inimestega, kellele vabatahtlik eelpool mainitud mõju avaldab, sest puuetega inimeste õppimisvõimet tihti alahinnatakse. Nähes neid muutuseid, mida välisvabatahtliku olemasolu endaga kaasa toob, tõuseb ka teiste organisatsioonides töötavate inimeste motiveeritus oma igapäevaste töökohustuste täitmisel. Nagu Renata tabavalt välja tõi ja mis praktikas ka kinnitust leidnud, on vabatahtliku kõige suurem panus selles, et ta toob „argipäeva rohkem värve“!

EVT kogemusest võidavad kõik osapooled ja hea tahtega soovitan seda kõigile!

# PUUETEGA INIMESTE ARVUTIÕPE JA INTERNETIPUNKT

Projekti peaesmärgiks on puuetega inimeste teadlikkuse ja arvutikasutamise oskuse, tegutsemisaktiivsuse ja -võimaluste suurendamine, mis aitab kaasa sihtgrupi sisenemisele ja konkurentsivõime suurendamisele tööturul.

Alates maist 2009 on Tallinna Puuetega Inimeste Kojas toimumas jätkuprojekt "Puuetega inimeste arvutiõpe ja internetipunkt".

Projekti raames on Tallinna puuetega inimestele avatud tasuta internetipunkt Tallinna Puuetega Inimeste Tegevuskeskuses, aadressil Endla 59. Arvutiklassis on kohal tugiisik, kes vajadusel aitab nõu ja jõuga.

Lisaks internetipunkti kasutamisele on huvilistel võimalik osaleda arvuti algõppe ja edasijõudnute kursustel.

Algajatele õpetatakse arvuti kasutamist algtasemel – põhitõed arvutist, e-mailide saatmine, dokumentide kirjutamine, interneti kasutamine ja online suhtlemine.

Edasijõudnutele õpetatakse tekstitöötlust ja tabelitöötlust MS Office baasil ning pilditöötlust.

Arvutikursuste maht on 20 tundi. Arvutikursustel on võimalik osaleda kuni 2012 aasta kevadeni. Arvutikursusi pakutakse nii eesti kui venekeelsele sihtgrupile. Liikumispuuetega inimestele pakume tasuta transporti kursustele.

Arvutikursustele registreerimine ja täpsem info telefonil **656 4048** või e- posti teel **arvutiklass@tallinnakoda.ee**

Tallinna Puuetega Inimeste Tegevuskeskuse arvutiklass on avatud huvilistele tööpäeviti 10.00-18.00 (v.a. kursuste toimumise ajad, mille saab üle kontrollida telefoni teel: 656 4048)

Täpsem info:

Projektijuht: **Ian Oja**

E-post: **ian@tallinnakoda.ee**

Tel: **53 493 962**

Projekti kestvus: **01/05/2009- 31/04/2012**

Projekte rahastab Euroopa Sotsiaalfond

Tallinna Puuetega Inimeste Koda

Endla 59, 10615 Tallinn

Tel: 656 4048

E-post: **koda@tallinnakoda.ee**

**www.tallinnakoda.ee**



# TÖÖOTSIJA TÖÖRIISTAKAST – ABIKS PUUDEGA INIMESELE JA PUUDEGA LAPSE VANEMALE

Projekti eesmärgiks on tõsta puuetega inimeste, puuetega laste vanemate ja hooldajate teadlikkust ja tegutsemisaktiivsust, et parandada nende toimetulekut ja toetada tööturule sisenemist või töökoha säilitamist.

## PROJEKTI RAAMES VIIME LÄBI JÄRGNEVAID TEGEVUSI:

**Aktiviseerimiskursused puuetega laste vanematele ja puuetega inimestele.** Kursuste käigus on võimalik osalejatel saada karjäärinõustamist, õppida eesmärkide püstitamist ja aja planeerimist, harjutada suhtlemisoskusi, teadvustada isiklike toimetulekuressursse, sh stressiga toimetulekuks, täiendada põhilisi arvutioskusi, katsetada erinevaid töö otsimise strateegiaid. Kursused toimuvad eesti ja vene keeles. Puuetega laste vanematele toimuvad kursused ajavahemikus jaanuar- mai ning puuetega inimestele september- detsember.

**Eneseabigrupid puuetega laste vanematele ja hooldajatele.** Gruppide eesmärgiks on pakkuda puuetega laste vanematele infot ja tuge, lahendamaks igapäevamuresid. Osalejatele avatud eneseabi-grupid eesti ja vene keeles toimuvad 1 kord kuus aastaringelt (v.a. juuli, august).

Aastaringelt on võimalus saada puuetega inimestel ja puuetega laste vanematel **individuaalset sotsiaalset ja psühholoogilist nõustamist.**

Korraldame regulaarseid **teabepäevaseid**, kus tutvustame puuetega laste vanematele puuetega lastele ja peredele suunatud toetusi ja teenuseid, kutsehariduse valdkondi ja õppimisvõimalusi ning puuetega inimestele toetusi ja teenuseid, õppimisvõimalusi, tööturu olukorda.

Kaks korda aastas anname välja puuetega inimeste valdkonda kajastavat **infolehte**, kus kirjutatakse põhjalikumalt erinevatest teenustest-toetustest ja projektidest, et jõuda ka nende puuetega inimesteni, kel pole võimalik infoüritustel osaleda.

Samuti anname välja **infoteatmiku puuetega laste vanematele ja hooldajatele**, kuhu koondatud info puuetega lastele ja nende peredele suunatud teenuste ja toetuste kohta.

## Täpsem info:

Projektijuht: **Küllli Urb**

E-post: [kylli@tallinnakoda.ee](mailto:kylli@tallinnakoda.ee)

Tel: **656 4048, 55672 585**

Projekti kestvus: **01/01/2010 - 31/12/2012**

Projekte rahastab Euroopa Sotsiaalfond

Tallinna Puuetega Inimeste Koda

Endla 59, 10615 Tallinn

Tel: 656 4048

E-post: [koda@tallinnakoda.ee](mailto:koda@tallinnakoda.ee)

[www.tallinnakoda.ee](http://www.tallinnakoda.ee)



Euroopa Liit  
Euroopa Sotsiaalfond



Eesti tuleviku heaks



Tallinna Puuetega Inimeste Koda  
Tallinn City's Board of Disabled People

# TALLINNA PUUETEGA INIMESTE JA PUUETEGA LASTE VANEMATE KODANIKUOSKUSTE ARENDAMINE

Projekti peaesmärgiks on vähemaktiivsete puuetega inimeste ja puuetega laste vanemate osalemise edendamine kestva praktilise koostöö ja selle raames toimuva kodanikuoskuste arendamise kaudu. Projekti esimeseks alameesmärgiks on tõsta puuetega inimeste ühenduste potentsiaalsete aktivistide teadlikkust ja motiveeritust kaasa lööma puuetega inimeste ühenduste juhtimises ja tegevuste läbi viimisel.

Projekti teiseks alameesmärgiks on anda vähemaktiivsetele puuetega inimestele ja puuetega laste vanemate ülevaade võrdse toe nõustamisest eesmärgiga luua peale projekti võrdse toe nõustajate võrgustik.

## PROJEKTI RAAMES VIIAKSE LÄBI JÄRGNEVAD TEGEVUSED:

**Eesti ja venekeelsed aktiivgrupi koolitused.** Projekti raames toimuvad eesti ja venekeelsete puuetega inimestele ja puuetega laste vanematele suunatud koolituste eesmärk on suurendada sihtgrupi teadlikkust järgmistes valdkondades: puuetega inimeste valdkonda reguleerivad alus- ja raamdokumendid, riigi ja kohaliku omavalitsuse toimimismehhanismid ja otsustusprotsesside toimimine, kolmanda sektori üldtutvustus ja põhimõtted, kolmanda sektori tegevusega seotud seadusandlus, kodanikuühiskonna valdkonda reguleerivad alus- ja raamdokumendid, ning lisaks ülevaade võrdse toe nõustamise temaatikast. Koolituste mahuks on kokku 24 tundi. Ühe koolituskorra pikkuseks on 4 tundi, kokku saadakse 6 korral. Liikumispuuetega inimestele pakume võimalust kasutada invatransporti. Koolitusel osaleb kokku 30 inimest, sh 15 eesti ja 15 vene keelt kõnelevat sihtgrupi esindajat.

**Võrdse toe nõustamise infoteatmik.** Võrdse toe nõustamise infoteatmik sisaldab infot võrdse toe nõustamise liikumise ajaloost, metoodikast, eetilised küsimused, vabatahtlikkust tegevusest, peamistest nõuannetest, mida silmas pidada võrdse toe nõustamist tehes.

Teatmik tehakse kättesaadavaks Tallinna Puuetega Inimeste Koja veebilehel [www.tallinnakoda.ee](http://www.tallinnakoda.ee) digitaalsel kujul.

**Vabatahtliku tegevuse aasta 2011 seminar.** Vabatahtliku tegevuse aasta 2011 seminari eesmärgiks on tutvustada projekti raames koolitustel osalenud inimestele ja teistele puuetega inimeste ühenduste liikmetele vabatahtliku tegevuse arenguprotsesse ja võimalusi kuidas suurendada osalejate endi vabatahtlikku panust oma ühenduse heaks ning lisaks Vabatahtliku Tegevuse Arenduskeskuse tutvustus. Seminar toimub tõlkega vene keelde. Seminari pikkuseks kokku 4 tundi. Osalejaid kokku 60 inimest.

Täpsem info:

Projektijuht: **Tauno Asuja**

E-post: **tauno@tallinnakoda.ee**

Tel: **655 41 61, 52 56 560**

Projekti kestvus: **01/03/2011 - 31/12/2011**

Projekti rahastab Kodanikuühiskonna Sihtkapital



# UUE MAAILMA TÜÜPI TAUNO ASUJA

Autor: **MARI KODRES**

*Lillad kingapaelad, velvetspitsak ja lokimeri; kohtumispäik kohvik- kui arvate, et „Kojaline“ portreerib seekord mõnd lootustandvat noort näitlejat või kunstnikku, siis eksite. Seekordse inimvaatluse objekt on ameti poolest juht, iseloomult vabameelne ja nime poolest Tauno Asuja.*



Tallinna Puuetega Inimeste Koda, mis on katusorganisatsiooniks 22-le Tallinnas tegutsevale puuetega inimeste ühinguks, on Tauno tempos tiksunud juba 2006. aasta jaanuarist. Tollane tegevjuht, kellel toona oli kogunenud umbes sama palju staaži kui Taunol tänaseks, oli soovinud juba mõnda aega ameti maha panna ning tekkis tühimik, kus organisatsioon vajab hädasti uut liidrit. „Enne töötasin Tallinna Vaimse Tervise keskuses psüühikahäiretega inimestega. Olin oma tööga rahul ja kui Koja juhatuse liige Külli Urb poleks mind viitsinud kolm kuud järjest moosida, siis ilmselt poleks minus juhiambitsiooni tekkinudki,“ räägib Tauno oma maandumisest organisatsiooni juhiks, mis kaitseb ligi 22 000 Tallinna puuetega inimeste huve.

Sotsiaaltöö valdkonnaga on möödunud sügisel 30ndat sünnipäeva tähistanud Tauno tegelenud juba kümme aastat. Ise ennast „ärakaranud saarlaseks“ nimetav Tauno teadis juba Saaremaa Ühisgümnaasiumi humanitaarharus õppides, et tema tulevane eriala peaks olema mõnel moel või teisel seotud inimestega. Sõelale jäid esialgu psühholoogia, sotsioloogia ning sotsiaaltöö. Tagantjärele mõjub seetõttu veidi unenäolisena aasta pärast keskkooli, mil ta leidis end hoopis Tallinna Tehnikaülikoolis keskkonnatehnikat õppimas. (Pean tunnistama, et esmamuljesse Taunost ei mahu kuidagi ettekujutus temast tegelemas näiteks kütte- või kanalisatsioonisüsteemidega. Mu vastas istuv velvetpintsak on ikka kordades veenvam). Pärast aastat proovis ta uuesti ning maandus siis juba riigieelarvelisele kohale Tallinna Ülikooli sotsiaaltöö erialal.

Erialasel tööl on Tauno olnud alates teisest kursusest, alustades lastekaitsest nagu paljud teisedki sotsiaaltööd õppivad noored. Esimeseks töökohaks oli Tallinna Laste Turvakeskus, sellele järgnes Tallinna Lastekodu Pereabikeskus, kuhu paigutati koolipäevadel need lapsed, kelle peredes olid ajutised raskused. Seal oli noorte sotsiaalpedagoogide ülesandeks jälgida, et lastel oleks turvaline ja stabiilne elukeskkond ja kodused ülesanded tehtud. „Oma kutsumuse leidsin aga puuetega inimestega tegeledes,“ sõnab Tauno.

Pereabikeskusest liikus Tauno edasi Eesti Vaimupuuetega Inimeste Tugiliitu ning sealt omakorda Tallinna Vaimse Tervise Keskusse. Töötades Tugiliidus puutus Tauno esmakordselt kokku ka projektimajandusega, mis moodustab suure osa TPIK igapäevategevusest. Sisseelamise maailma, mille vallutamisel tuleb läbi murda peamiselt paberikuhjadest ja sõnaderägistikest, tegi mingil määral lihtsamaks Tallinna Ülikoolis omandatud projektijuhtimise lisaeriala.

Oma bakalaureusetöös aga uuris Tauno Tallinna tööandjate valmisolekut puudega inimeste rakendamisel. Valimiks oli kümme aastat tööandjat eeskätt erasektorist. „Tulemustest ilmnes, et palju sõltus puuetega inimeste tööle võtmisel sellest, kas tööandjal oli eelnevalt mingi isiklik kogemus puuetega inimestega suhtlemisel,“ meenutab ta. „Väga palju aeti sassi, mis vahe on psüühikahäirega ning vaimupuudega inimestel. Selgus, et eeskätt võetakse tööle liikumispuuetega inimesi ning psüühikahäirete suhtes ollakse kõige tõrjuvamad.“

Aastate jooksul on üleüldine teadlikkus puuetega inimeste osas Tauno sõnul sammhaaval siiski paremaks läinud. „Meie ise püüame olla avatud tudengitele – nii sotsiaaltöö kui teiste erialade omadele – praktikakohana, kaasata palju vabatahtlikke,“ märgib Tauno. Viimane ja senini käimasolev projekt on koos Tallinna Ülikooli kunstieriala tudengitega, kes käivad Endla tänava majas kunstitunde andmas. Uurin, kas puudega inimese terve sõber või muu lähedane inimene ka nendes ringides (mille seas on ka

näiteks line dance, bailatino, arvutikursused, inglise keele vestlusgrupp) kaasa lüüa võib. „Oleme üsna avatud ja kui inimene leiab, et keegi väga tahab temaga kaasa tulla, siis me sellest üldjuhul takistust ei tee,“ ütleb Tauno pärast lühikest mõttepausi.

Organisatsiooni juhtimine tähendab Tauno jaoks igapäevaselt projektidega tegelemist, kuna TPIK eelarve on kirju nagu Eesti kindakiri. Projektipõhine rahastus tähendab omakorda pidevaid otsinguid, millest stabiilsemad ja regulaarsemad on vaid linna toetus TPIK Endla tänaval asuva tegevuskeskuse ülalpidamiseks ja Hasartmängumaksu Nõukogu poolt eraldatud iga-aastane toetus puuetega inimeste organisatsioonide võrgustikule. Ülejäänud osas tuleb end tõestada Euroopa Sotsiaalfondile, Põhjamaade Ministrite Nõukogule, Kodanikuühiskonna Sihtkapitalile, Avatud Eesti Fondile, kui nimetada suuremaid toetajaid. „Osaliselt on selline majandamine muidugi keerukas, kuid samas on see valik, et olla sõltumatu ja vabad oma otsustes erinevalt näiteks linna allasutustest,“ räägib Tauno. Aeg-ajalt tunneb ta enda sõnul siiski puudust „klienditööst“, vahetust tööst inimestega ja sellest, et saaks nina paberikuhjade tagant tihedamini välja pista.

Muidu on TPIK õhkkond talle meeltemööda ja Tauno rõhutab hea meeskonna tähtsust. TPIK-is töötab hetkel põhikohaga 8 inimest ja kui lisada tähtajaliste lepingutega projektipõhised töötajad, siis võib neid parimatel päevadel kokku olla kuni 15. „Mina ise tulin juba toimivasse meeskonda, pidin ise integreeruma. Nende viie aasta jooksul on pärast mind tulnud veel ainult 2 inimest,“ täpsustab Tauno. Ennast hindab Tauno loominguks ja vabadust hindavaks inimeseks ja juhiks.

Kuigi Tauno peab oma tööd väga huvitavaks, leiab ta, et lapse kasvatamine on oluliselt rohkem väljakutseid pakkuv: „Mu tütar Johanna on hetkel 8 kuud vana. Lapse kasvatamist on vägev vaadata, see distsiplineerib ka tööalaselt – saad aru, et ega töö pole veel kõik.“ Varem tegeles Tauno üsna süvenenult fotograafiaga, keskendudes jälle oma lemmikteemale – inimestele ja nende portreedele, aga nüüdseks on portreeritavate hulk kokku kuivanud ja piirdub peamiselt Johannaga. „Laps saab varakult aru, et inimesed meie ümber on erinevad, värvikad ja kirevad. On näha, et kui lasteaias on puudega laps, siis teised lapsed võtavad seda väga loomulikult. Tolerantsus ja sallivus istutataksegi inimestesse juba lapsepõlvest ja usun, et minu tütar kasvab üles teadmise, et kõik inimesed meie ümber on erilised,“ räägib Tauno.

Kuigi oma isiklikku aega veedab Tauno üha enam pere keskel ning ühiskondlikku suhtlust väljaspool kodu on vähemaks jäänud, meeldiks talle aktiivsemalt kaasa lüüa Uue Maailma vaimuga kogukonna tegemistes. „Tore on näha, et Uue Maailma tegemistest on saanud indu ka näiteks Telliskivi ja Kalamaja piirkonnad, et üheskoos ette võtta tegevusi, mis seovad inimesi paremini piirkonnaga. Kuigi elan hetkel Kloostrimetsas, kus puudub aktiivne koostegemise vaim, tahaks elada lähitulevikus koos perega Uue Maailma tüüpi kogukonnas,“ sõnab Tauno.

„Motivatsioonikriisi sul ei ole?“ juhin lõpetuseks jutu veel töösajadele. „Mul on palju vabadust teha asju, mida mulle meeldib endale teha ja see pole seotud ülevalt tulnud korraldustega. Keskkond ja meeskond on toetav, vaba ja loominguks, pole rangelt reglementeeritud korda,“ ütleb Tauno veelkord ja lisab, et peatselt ootab teda ees 5 nädalane õppereis Rootsi. Seal tutvub ta CIF programmi raames rootsi puuetega inimeste elukorraldusega, nende teenustega ning sellega, kuidas kohalikud MTÜ-d toimivad. „Innustust on ikka vaja saada,“ sõnab ta.

# SAAME TUTTAVAKS: PÕHJA- EESTI PIMEDATE ÜHING

Autor: **MARI KODRES**



„Kuidas pimedad sellise ilmaga üldse linnas liikuda saavad, kui isegi oma majani jõudmine on niivõrd keeruline?“ vasardab mu peas küsimus, kui kohtun pisut alla aasta ühingu esimehe ametit pidanud Kristiina Peetsaluga. „Iseseisvus on meile tohutult oluline. Meie näiteks iseseisvalt Astangul asuvasse kutserehabilitatsiooni keskusesse ei jõua. Kogu aeg tuleb kellegagi liikumise osas kokku leppida, kellestki sõltuda,“ võtab Kristiina kokku nägemispuudega inimeste ühe suurema mure. Kui pime tahab ühiskondlikult aktiivne olla, siis tuleb Peetsalu sõnul praegu kahjuks liiga palju mõelda sellele, kui palju pere ning sõbrad on valmis toetama.

88-aastase ajalooa PPÜ-sse, millel on praegu ligi 550 liiget, sattus Peetsalu 2005. aastal ja tõi organisatsiooni kaasa uusi tuuli. Nii anti nelja hakkaja nägemispuudega noore koostöös SA Archimedese Euroopa Noorte programmi alt sisse projekt „Tantsides pimeduses“. Nägemispuudega noored hakkasid rohkem koos käima, jagama ühiseid huve ja koos tegutsema. Seetõttu on viimased aastad ühinguelul olnud suutlikkust toimida üha rohkem ka noorte tasandil.

Lisaks keerulisele linnalabüridis orienteerumisele on ühingule mureks liigne sõltuvus üksikute aktivistide tegevusest, tervislikust seisundist ja jaksust. „See seab palju psühholoogilisi pingeid ühingu juhtidele,“ räägib Kristiina ja lisab, et PPÜ püsib praegu suurel määral rahaliselt vee peal tänu ühingu aseesimehe Janne Jerva heale projektikirjutamise oskusele ja elujõule. Kuigi ühingule kuuluv hoone aadressil Tondi 8A on suur ning majas 15 rentniku kandis, tuleb suur osa tegevustoetusest ikkagi projektirahadest.



„Esimene prioriteet on meie inimestele tegevust ja mitmekülgset tuge pakkuda,“ sõnab Kristiina. Et kogu masinavärki paremini hallata, peaks tema hinnangul ühing võtma tõsisemalt käsile koostöö vabatahtlikega. Vana maja laguneb pidevalt ning rentnikud pole rahul, haldusküsimused kasvavad üle pea ning jätkuvalt tuleb nõ kustutada tulekahjusid. „Samal ajal võetakse linnas või riigis midagi vastu seadusandluse tasandil ja on kindlasti vaja, et meie oma sõna sekka ütleksime. Pidevalt tuleb ühingusse nägemispuudega inimesi, kellel on vaja abi– küsitakse infot tugiteenuste, seadusandluse, rehabilitatsiooni, vabaaja veetmise ja töövõimaluste kohta. Mõnikord on vaja lihtsalt kätt hoida,“ kirjeldab Kristiina ühingu juhatuse argipäeva. Soovijad saavad ühingus kasutada nii sotsiaaltöötaja kui psühholoogi teenuseid. Vahel aitavad ühingul asju ajada ka praktikandid või mõni üksik vabatahtlik Euroopa Vabatahtliku Teenistusest (EVS), kes on PPÜ-sse jõudnud Tallinna Puuetega Inimeste Koja kaudu.

PPÜ puhul rõhutab Kristiina, et tegu on organisatsiooniga, kes ei reklaami niivõrd ennast, kuivõrd seda, mille eest seistakse: „Trepid ja ühistranspordi numbrid nähtavaks, Valge Kepi päev, hoiame silma peal seadusloomel– tahame, et nägemispuudega inimesi ja meie vajadusi märgataks senisest enam“. Kui eelnevast jutust võib jääda mulje, et nägemispuudega inimeste elu on pidev võitlus nii tervise- kui olmeprobleemidega, siis nii must-valge see pilt ei ole. Ühing pakub igapäevaseid spordi- ja huviringe, näiteks saavad huvilised tegeleda enesekaitsetreeningutega, pimedate lauatenisega, male-kabega, ujumistrennidega Haabersti tervisekeskuses. Koos käivad puhkpilliorkester, käsitööring, naisansambel, näitering. Tihedad on ka ühised teatrikülastused. Arvutiklassis on kasutamiseks kõnesüntesaatori ja suurendusprogrammiga arvutid ning lugemistelevisior. „Pikka aega tegeleti ka võistlustantsuga,“ räägib Kristiina.

Oodatud külaliseks nägemispuudega inimestele on audioajakiri Kuukiir, mis ilmub 10 korda aastas. „Ühingu liikmetest ligi 80% on vanemad kui 65-aastased. Paljud neist on kodused, aga hoiame ühendust nende või nende lähedastega ka telefoni teel,“ märgib Kristiina. Ühingu meililistis on üle 100 liikme

ning venekeelses listis juba 40 inimese ringis. Viimase üle on Kristiinal iseäranis hea meel, sest venekeelsed nägemispuudelised on tema sõnul nagu „karp karbis“, kuna lisaks nägemisprobleemidele tuleb neil arvestada ka keeleprobleemiga. „Kõigis listides liigub tõesti päevast-päeva: uudised, puude-spetsiifiline info, näiteks liiklusinfo, kus üksteist saab hoiatada ohtlike ristmike, teetööde või muu säärase eest,“ viitab Kristiina.

Kõige rohkem sooviks ta, et pidev nn tulekahjude kustutamine ükskord lõpeks ja saabuks stabiilsus. Praegu on saadud põhimõtteline jah-sõna Tallinna linnalt kauaoodatud nägemispuudega inimeste sotsiaalkeskuse loomiseks. Aga eks elu näitab, kui kiiresti asjad edasi arenema hakkavad ja soovitud tulemused teoks saavad.





## TALLINNA PUUETEGA INIMESTE TEGEVUSKESKUSES (ENDLA 59) PAKUTAV HUVI- JA SPORDITEGEVUS

**AVALIK INTERNETIPUNKT.** Arvutiklass avatud E-R kell 10 – 18, tugiisik Aron Urb. Info tel: 656 4048, e- post: arvutiklass@tallinnakoda.ee

**PUUETEGA INIMESTE ARVUTIÕPPE KURSUSED.** Võimalik osaleda arvuti algõppe ja edasijõudnute kursustel nii eesti kui vene keeles. Liikumispuudega inimestele pakume tasuta transporti kursustele. Kursustele registreerumine tel: 656 4048, e- post: arvutiklass@tallinnakoda.ee

**AKTIVISEERIMISKURSUSED PUUETEGA LASTE VANEMATELE.** Tasuta kursused toimuvad eesti ja vene keeles. Eneseabigrupid puuetega laste vanematele ja hooldajatele. Tasuta eneseabigrupid eesti ja vene keeles toimuvad 1 kord kuus. Aktiviseerimiskursuste ja eneseabigruppide lisainfo: Külli Urb, e-post: kylli@tallinnakoda.ee, tel: 656 4048, 55 672 585.

**INDIVIDUAALNE SOTSIAALNE NÕUSTAMINE.** Sotsiaalnõustamist eesti ja vene keeles viib läbi Tiia Tiik.

**INDIVIDUAALNE PSÜHHOLOOGILINE NÕUSTAMINE.** Psühholoogilist nõustamist eesti keeles viib läbi Liisa Raudsepp, vene keeles Oksana Peetsalu.

Nõustamistele vajalik eelregistreerimine: Külli Urb, e-post: kylli@tallinnakoda.ee, tel: 656 4048, 55 672 585.

**PUUETEGA INIMESTE LOOMINGULISE AVARDUMISE KURSUS.** E ja N kell 16-18; osalustasu 0,65 €. Juhendajad Tallinna Ülikooli ja Eesti Kunstiakadeemia vabatahtlikud.

**LINE-TANTS JÄTKAJAD, KESKASTE.** E kell 17; juhendaja Kaie Seger; 1 kuu osalustasu 4 € ja TPIK liikmetele 2 €.

**LINE-TANTS EDASIJÕUDNUTELE.** E kell 18.15; juhendaja Kaie Seger; osalustasu kokkuleppel.

**Bailatino.** N kell 18- 19; juhendaja Airi Juur; eelregistreerimine tel: 51 18 776; puudega inimestele tasuta.

**JOOGAVÕIMLEMINE.** T kell 17.30-19; juhendaja Mare Kingo. Eelregistreerimine e- posti aadressil: jooga-tunnid@gmail.com või tel 50 90 577.

**INGLISE KEELE VESTLUSGRUPP.** Algajad E 15-16, edasijõudnud E kell 16-17. Juhendaja Renata Toth. Tasuta.

**GROSSING LIIKUMISPUUDEGA LASTELE.** T kell 15.30-17; kontaktisik Tiina Gross, tel 50 72 022; osalustasu kokkuleppel.

**MALE.** 2 x kuus laupäeviti kell 12–15 Valjo Rattasepa juhendamisel.

**BOCCIA.** 2 x kuus laupäeviti kell 12 - 14;

Male ja boccia kontaktisikuks on Rita Gorushkina; eelregistreerimine tel 55 48 505 või ritasport@hot.ee

**TEGEVUSTERAAPIA LIIKUMISPUUDEGA NOORTELE JA TÄISKASVANUTELE.**

K kell 14.30 (eesti ja vene keeles); juhendaja Veronika Lepp; eelregistreerimine tel 55 48 505 või ritasport@hot.ee

**RAVIVÕIMLEMINE** (Tallinna Parkinsoni Haiguse Seltsi liikmetele) – T ja N kell 11.

Täpsem info tel: 656 4048 või e-posti aadressil: koda@tallinnakoda.ee

# OTSID ABI? TULE TASUTA NÕUSTAMISELE!

Tallinna Puuetega Inimeste Koda pakub puuetega inimestele ning puuetega laste vanematele ja hooldajatele tasuta:

## 1) PSÜHHOLOOGILIST NÕUSTAMIST

Milliste küsimustega võib psühholoogi poole pöörduda?

- otsustamisraskused, valikuküsimused
- ülepinge ja kurnatusega seonduvad probleemid
- keerulised suhted, suhtlemisraskused
- elukriisid
- meeleoluhäired: pikaajaline kurbus, ärrituvus, närvilisus
- rahulolematus praeguse elu- või töökorraldusega
- töökoha kaotamine, jne

## 2) SOTSIAALNÕUSTAMIST

Milliste küsimustega võib sotsiaaltöötaja poole pöörduda?

- töövõimetuspensioni ja puude raskusastme taotlemine
- teenuste (transport, haridus, rehabilitatsioon, tööhõive, jmt) kasutamine
- toetuste ja soodustuste taotlemine
- abivahendite taotlemine
- hooldaja määramine

Nõustamised toimuvad nii eesti kui vene keeles ja on sihtgrupile tasuta.

Registreerumine: Külli Urb, tel 55 672 585; e-post: [kylli@tallinnakoda.ee](mailto:kylli@tallinnakoda.ee)

Tallinna Puuetega Inimeste Koda

Endla 59, 10615 Tallinn

Telefon: 656 4048

e-post: [koda@tallinnakoda.ee](mailto:koda@tallinnakoda.ee)

<http://www.tallinnakoda.ee>

Tasuta sotsiaal- ja psühholoogilist nõustamist pakutakse Tallinna Puuetega Inimeste Koja projekti "Tööotsija tööriistakast – abiks puudega inimesele ja puudega lapse vanemale" raames, mida rahastab Euroopa Sotsiaalfond.



Euroopa Liit  
Euroopa Sotsiaalfond



Eesti tuleviku heaks